

**TAARIFA YA MWAKA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU
YA BUNGE YA KATIBA NA SHERIA KWA KIPINDI CHA
JANUARI 2021 HADI FEBRUARI 2022**

*[Imetolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, Toleo la Juni, 2020]*

YALIYOMO

1.0 MAELEZO YA JUMLA	3
1.1 Utangulizi	3
1.2 Muundo na Majukumu ya Kamati	4
1.3 Njia na mbinu zilizotumika kutekeleza Majukumu ya Kamati	5
1.4 Shughuli zilizotekelezwa	6
1.4.1 Kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo	6
1.4.2 Kuchambua Miswada ya Sheria	7
1.4.3 Kupokea na kujadili Taarifa za Utekelezaji za Wizara	13
1.4.4 Uchambuzi wa Taarifa za Wizara kuhusu Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022 Kwa Kipindi cha Nusu Mwaka Kuanzia Julai hadi Disemba, 2021	16
 2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI.....	 17
2.1 Maelezo ya Jumla	17
2.2 Matokeo ya Uchambuzi wa Kamati	17
2.2.1 Yatokanayo na Taarifa za Utendaji wa Taasisi za Serikali..	17
2.2.2 Uchambuzi wa Miswada ya Sheria	47
2.2.3 Utekelezaji wa Bajeti ya Serikali kwa Wizara ambazo Kamati inazisimamia kwa Kipindi cha Julai hadi Disemba, 2021	48
2.2.4 Semina na Mafunzo	53
2.2.5 Mazingira wezeshi ya Vijana na Wenye Ulemavu.....	54
 3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO.....	 55
3.1 Utangulizi	55
3.2 Utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Maafa ya Mwaka 2014 55	
3.3 Utekelezaji wa Sheria ya Afya na Usalama Mahali Pa Kazi ya Mwaka 2003 chini ya OSHA.....	56

3.4	Ufanisi wa Shughuli za Kiwanda cha Viatu na bidhaa za Ngozi kinachomilikiwa kwa ubia na Jeshi la Magereza na Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma (PSSSF)	57
3.5	Mpango wa kupanua Programu ya Kukuza Ujuzi Nchini kwa lengo la kuwafikia Vijana wengi zaidi	59
3.6	Utekelezaji wa Sheria ya Uratibu wa Ajira za Wageni, Sura ya 436	61
3.7	Mfuko wa Maendeleo ya Vijana	62
3.8	Utekelezaji wa Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo kwa ustawi wa Jamii	63
3.9	Utekelezaji wa Sheria ya Msaada wa Kisheria ya Mwaka 2017; na Kanuni za Sheria ya Msaada wa Kisheria za Mwaka 2018	64
3.10	Mpango Mkakati wa Ofisi ya Taifa ya Mashtaka wa kuanzisha Ofisi zake kwa kila Wilaya kwa lengo la kurahisisha upatikanaji wa Haki Jinai kwa Wananchi	66
3.11	Ufanisi katika Mifumo ya Utoaji Haki nchini;	68
3.12	Usimamizi wa Misingi ya usawa wa Kijinsia	69
3.13	Ufanisi katika mwenendo wa Bajeti za Serikali	70
3.14	Semina na mafunzo kwa Kamati	71
3.15	Utekelezaji wa Mapendekezo ya Kamati	72
4.0	HITIMISHO	73
4.1	Shukrani	73
4.2	Hoja	76

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA

1.1 Utangulizi

Mheshimiwa Spika, kufuatia taarifa ya Kamati iliyowasilishwa Mezani leo, na kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, naomba kuwasilisha Taarifa ya Mwaka ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kwa Kipindi cha Januari 2021 hadi Februari 2022.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati naomba nichukue fursa hii adhimu kukupongeza kwa kuchaguliwa na Bunge letu tukufu kuwa Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ushindi wa asilimia mia moja (100%) ni kielelezo kuwa Wabunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania wana imani kubwa. Aidha, nimpongeze **Mhe. Mussa Azzan Zungu (Mb)**, kwa kuchaguliwa kwa asilimia tisini na nane nukta tatu tatu (98.33%).

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa ni mara yangu ya kwanza kusimama hapa kama Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria, naomba nichukue nafasi hii kuwashukuru Wajumbe wa Kamati yangu kwa kuniadini, kuniunga mkono na kunichagua kwa asilimia mia moja (100%) kuwa kiongozi wao. Aidha, kwa kutambua nafasi yao katika utendaji wa Kamati hii, ninawashukuru sana **Mhe. Mohammed Omary Mchengerwa (Mb)** – Waziri wa Michezo na Utamaduni, pamoja na **Mhe. Najma Murtza Giga (Mb)** – Makamu Mwenyekiti wa Kamati na Mwenyekiti wa Bunge ambao wameiongoza Kamati hii kwa vipindi tofauti katika mwaka huu. Bila wao, taarifa hii isingekamilika.

Mheshimiwa Spika, taarifa hii inaelezea shughuli zilizotekelezwa na Kamati kwa kipindi cha Januari, 2021 hadi

Februari, 2022 na imegawanyika katika Sehemu Kuu Nne zifuatazo: -

- a) Sehemu ya Kwanza inatoa Maelezo ya Jumla kuhusu majukumu ya Kamati na shughuli zilizotekelezwa;
- b) Sehemu ya Pili inahusu uchambuzi na matokeo ya utekelezaji wa majukumu ya Kamati;
- c) Sehemu ya Tatu inabainisha maoni na mapendekezo ya Kamati; na
- d) Sehemu ya Nne ni hitimisho la taarifa.

1.2 Muundo na Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Katiba na Sheria ni miongoni mwa Kamati za Kudumu za Bunge za Kisekta ambayo imeundwa chini ya Kifungu cha 5 (b) kikisomwa pamoja na Kifungu cha 6 (2) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020. Kamati imepewa jukumu la kusimamia Wizara nne (4) zifuatazo: -

- a) Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano)
- b) Ofisi ya Waziri Mkuu Sera, Bunge na Uratibu
- c) Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira na Watu wenye Ulemavu); na
- d) Wizara ya Katiba na Sheria

Mheshimiwa Spika, kama ilivyo kwa Kamati nyingine za kisekta, kwa mujibu wa Kifungu cha 7 (1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati ya Katiba na Sheria imekabidhiwa majukumu yafuatayo: -

- a) Kushughulikia Bajeti za Wizara inazosisimamia;
- b) Kushughulikia Miswada na Mikataba ya Kimataifa inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;

- c) Kushughulikia Taarifa za Utendaji za kila Mwaka za Wizara hizo; na
- d) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo.

1.3 **Njia na mbinu zilizotumika kutekeleza Majukumu ya Kamati**

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Katiba na Sheria hutekeleza majukumu yake kwa niaba ya Bunge kwa mujibu wa **Ibara ya 96 (1)** ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977 ili kutimiza masharti ya **Ibara ya 63 (2)** ya Katiba ya kuisimamia na kuishauri Serikali ya Jamhuri ya Muungano na vyombo vyake vyote katika utekelezaji wa majukumu yake. Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilitumia njia na mbinu mbalimbali zilizoendana na matakwa ya Kanuni ya 136 (3) na (5) kukutana na kuzingatia bajeti ya Kamati iliyoidhinishwa kwa Mwaka 2020/2021 na 2021/2022 kama ifuatavyo:-

- i) Vikao vya uchambuzi wa Bajeti za Serikali kwa Wizara na Taasisi inazosisimamia kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022, kwa mujibu wa Kifungu cha 7 (1) (a) cha Nyongeza ya Nane, ya Kanuni za Kudumu za Bunge.
- ii) Vikao vya kushughulikia Miswada ya Sheria kwa mujibu wa Kanuni ya 97(1) pamoja na Kifungu cha 7(1)(b) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge;
- iii) Kupokea maoni ya Wadau kwa mujibu wa Kanuni ya 97 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge;
- iv) Ziara za kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha unaoishia kwa mujibu wa Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, ili kujiridhisha kuhusu hatua za utekelezaji na ufanisi wake, kwa kulinganisha kiasi cha fedha kilichotengwa na kupokelewa na taasisi husika;

- v) Vikao vya kuchambua taarifa za utekelezaji wa Bajeti za Wizara inazosisimamia kwa mwaka wa Fedha unaoisha na kufanya ulinganisho kuhusu Makadirio ya Matumizi ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha unaofuata, kwa mujibu wa Kanuni ya 117(2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge;
- vi) Kupokea na kujadili Taarifa mbalimbali za utendaji wa Wizara na Taasisi inazosisimamia kwa mujibu wa Kifungu cha 7(1)(c) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge,

1.4 **Shughuli zilizotekelezwa**

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Januari, 2021 hadi Februari, 2022, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria imetekeleza shughuli zifuatazo: -

1.4.1 **Kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo**

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi matakwa ya Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, inayozitaka Kamati za Bunge za Kisekta kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha unaoishia, Kamati hii ilitembelea na kukagua Miradi mbalimbali ya maendeleo iliyo chini ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu Ujenzi wa Mahakama nchini, iliyotengewa na kupokea fedha katika Mwaka wa Fedha 2020/2021.

Mheshimiwa Spika, katika ukaguzi huo, Kamati ilibaini masuala mbalimbali ambayo yanaelezwa kwa kina katika sehemu ya Pili ya taarifa hii.

1.4.2 Kuchambua Miswada ya Sheria

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 97 (1) ikisomwa pamoja na Nyongeza ya Nane 7 (1) (b) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, katika kipindi cha Januari, 2021 hadi Februari, 2022, Kamati hii ilishughulikia Jumla ya Miswada ya Sheria Sita (6) iliyofanya marekebisho katika Jumla ya Sheria Hamsini na Nane (58) zinazohusu Sekta mbalimbali kama ifuatavyo: -

a) **Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 1) wa Mwaka 2021**
[The Written Laws (Miscellaneous Amendments) ACT, No. 1 of 2021]

Mheshimiwa Spika Muswada huu ulifanya marekebisho katika Sheria Tatu ambazo ni: -

- i) Sheria ya Tafsiri ya Sheria, Sura ya 1,
- ii) Sheria ya Mahakama za Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216: na
- iii) Sheria ya Mahakama za Mahakimu, Sura ya 11.

Mheshimiwa Spika, lengo la Marekebisho hayo ni kutambua rasmi Matumizi ya lugha ya Kiswahili kama lugha ya Sheria na lugha ya Mahakama.

b) **Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 2) wa Mwaka 2021**
[The Written Laws (Miscellaneous Amendments) Act, No.2 of 2021]

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulifanya marekebisho katika Sheria Kumi na Mbili (12) kwa lengo la kurahisisha utekelezaji madhubuti wa Sheria hizo na kuondoa upungufu uliojitokeza wakati wa utekelezaji wake. Sheria hizo ni:-

- i) Sheria ya Mawakili, Sura ya 341 (The Advocates Act, Cap.341)
- ii) Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo, Sura ya 108 (The Birth and Deaths Registration Act, Cap.108)
- iii) Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213 (The Business Names (Registration) Act, Cap 213);
- iv) Sheria ya Usafiri wa Anga, Sura ya 80 (The Civil Aviation Act, Cap. 80);
- v) Sheria ya Makampuni, Sura ya 212 (The Companies Act, Cap. 212);
- vi) Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 (The Environmental Management Act, Cap.191);
- vii) Sheria ya Tafsiri ya Sheria, Sura ya 1 (The Interpretation Act, Cap.1);
- viii) Sheria ya Mahakama za Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216 (The Land Disputes Courts Act, Cap.216)
- ix) Sheria ya Mahakama za Hakimu, Sura ya 11 (The Magistrates' Courts Act, Cap. 11)
- x) Sheria ya Uendeshaji Bunge, Sura ya 115 (The National Assembly (Administration) Act Cap. 115)
- xi) Sheria ya Utalii, Sura ya 65 (The Tourism Act Cap.65); na
- xii) Sheria ya Alama za Biashara na Huduma, Sura ya 326 (The Trade and Service Marks Act, Cap.326)

c) Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 3) wa Mwaka 2021 (The Written Laws Miscellaneous Amendments) Act, No.3 of 2021);

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulifanya marekebisho ya Sheria mbalimbali Kumi na Nne (14) ili kuwezesha utekelezaji wa mikataba inayohusiana na Mradi wa Ujenzi na Uendeshaji wa Bomba litakalosafirisha Mafuta Ghafi kutoka Hoima – Uganda hadi Chongoleani, Tanga – Tanzania na miradi mingine ya kimkakati. Sheria zilizofanyiwa Marekebisho ni:-

- i) Sheria ya Mawasiliano ya Kielekroniki na Posta, Sura ya 306 (The Electronic and Postal Communications Act, (Cap. 306);
- ii) Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 (The Environmental Management Act, (Cap. 191);
- iii) Sheria ya Ushindani wa Biashara, Sura ya 285 (The Fair Competition Act, (Cap. 285);
- iv) Sheria ya Mashauri ya Serikali, Sura ya 5 (The Government Proceedings Act (Cap. 5);
- v) Sheria ya Bima, Sura ya 394 (The Insurance Act, (Cap. 394);
- vi) Sheria ya Serikali za Mitaa Mamlaka za Wilaya, Sura ya 287 (The Local Government (District Authorities) Act, (Cap. 287);
- vii) Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura ya 290 (The Local Government Finances Act, (Cap. 290);
- viii) Sheria ya Serikali za Mitaa Mamlaka za Miji, Sura ya 288 (The Local Government (Urban Authorities) Act, (Cap. 288);

- ix) Sheria ya Mamlaka ya Nchi kuhusiana na Umiliki wa Maliasili za Nchi, Sura ya 449 (The Natural Wealth and Resources (Permanent Sovereignty) Act, (Cap. 449);
- x) Sheria ya Mapitio na Majadiliano Kuhusu Masharti Hasi Katika Mikataba Inayohusu Maliasili za Nchi, Sura ya 450 (The Natural Wealth and Resources Contracts (Review and Re-Negotiation of Unconscionable Terms) Act, (Cap. 450);
- xi) Sheria ya Petroli, Sura ya 392 (The Petroleum Act, (Cap. 392);
- xii) Sheria ya Reli, Sura ya 170 (The Railways Act, (Cap. 167);
- xiii) Sheria ya Barabara, Sura ya 167 (The Roads Act, (Cap. 167); na
- xiv) Sheria ya Ubia kati ya Sekta Binafsi na Umma, Sura ya 103 (Public Private Partnership Act, (Cap. 103).

d) Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 4) wa Mwaka 2021 (*The Written Laws Miscellaneous Amendments) Act, No.4 of 2021*).

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulifanya marekebisho katika Sheria kumi na moja (11) zifuatazo: -

- i) Sheria ya Mawasiliano ya Kieletroniki na Posta, Sura ya 306 [*The Eletronic and Postal Communications Act, (CAP 306)*];
- ii) Sheria ya Stahili na Mafao ya Kustaafu ya Majaji, Sura ya 424 [*The Judges (Remuneration and Terminal Benefits Act, (CAP 424)*];

- iii) Sheria ya Idara ya Bohari ya Dawa, Sura ya 70, [*The Medical Stores Department Act,*] (*Cap 70*];
- iv) Sheria ya Madini, Sura 123 [*The mining Act,* (*Cap 123*)]
- v) Sheria ya Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi, Sura ya 129 [*The National Council for Technical Education Act,* (*CAP 129*)];
- vi) Sheria ya Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya, (Sura 395) [*The National Health Insurance Fund Act,* (*Cap 395*)];
- vii) Sheria ya Uratibu wa Ajira za Wageni, Sura ya 436 [*The Non-citizens (Employment Regulation Act* (*Cap. 436*);
- viii) Sheria ya Mafao ya Kustaafu ya Viongozi wa Kiasia, Sura ya 225 [*The Political Service Retirement Benefits Act,* (*Cap 225*)];
- ix) Sheria ya Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali za Madini, Mafuta na Gesi Asilia, Sura ya 447 [*The Tanzania Extractive Industries (Transparency and Accountability) Act,* (*Cap.447*)];
- x) Sheria ya Shirika la Posta Tanzania, Sura ya 303 [*The Tanzania Postal Corporation Act,* (*Cap 303*)];
- xi) Sheria ya Huduma za Mawasiliano kwa Wote, Sura ya 422 [*The Universal Communications Service Access Act,* (*Cap.422*)];
- xii) Sheria ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi, Sura ya 82 [*The Vocational Education and Training Act,* (*Cap. 82*) na
- xiii) Sheria ya Mfuko wa Fidha kwa Wafanyakazi, Sura ya 263 [*The Workers Compansation Act,* (*CAP 263*)].

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya marekebisho ya Sheria hizo ni kuondoa mapungufu mbalimbali ambayo yalibainika katika utekelezaji wa baadhi ya masharti yaliyomo katika Sheria husika.

e) Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 5) wa Mwaka 2021 (*The Written Laws Miscellaneous Amendments) Act, No.5 of 2021*)

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulifanya marekebisho katika

`Sheria Tisa (9) kwa madhumuni ya kuondoa mapungufu au kutatua changamoto ambazo zimejitokeza wakati wa utekelezaji wa Sheria hizo. Orodha ya Sheria zilizofanyiwa Marekebisho katika Muswada huu ni hizi zifuatazo:-

- i) Sheria ya Kuzuia Usafirishaji wa Binadamu, Sura ya 432;
- ii) Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Madawa ya Kulevya, Sura ya 95;
- iii) Sheria ya Ajira na Mahusiano Kazini Sura ya 366;
- iv) Sheria ya Nyanda za Malisho na Rasilimali za Vyakula vya Wanyama Sura ya 180;
- v) Sheria ya Uhamiaji, Sura ya 54;
- vi) Sheria ya Tasnia ya Nyama Sura ya 421;
- vii) Sheria ya Utumishi wa Jeshi la Polisi, Idara ya Uhamiaji na Jeshi la Magereza Sura ya 241;
- viii) Sheria ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma; Sura ya 371; na
- ix) Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori, Sura ya 260.

f) Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 7) wa Mwaka 2021 (The Written Laws Miscellaneous Amendments) Act, No.7 of 2021);

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulifanya marekebisho katika Sheria Tisa (9) kwa madhumuni ya kuondoa mapungufu au kutatua changamoto ambazo zimejitokeza wakati wa utekelezaji wa Sheria hizo. Orodha ya Sheria zilizofanyiwa Marekebisho katika Muswada huu ni hizi zifuatazo: -

- i) Sheria ya Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori, Sura ya 209
- ii) Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki, Sura ya 218
- iii) Sheria ya Mwenendo wa Makosa ya Jinai, Sura ya 20
- iv) Sheria ya Kuzuia Makosa ya Uhujumu Uchumi, Sura ya 200
- v) Sheria ya Ofisi ya Taifa ya Mashtaka, Sura ya 430
- vi) Sheria ya Baraza la Michezo la Taifa, Sura ya 49
- vii) Sheria ya Kanuni za Adhabu, Sura ya 16
- viii) Sheria ya Upatikanaji wa Huduma ya Mawasiliano kwa Wote, Sura ya 422; na
- ix) Sheria ya Veterinari, Sura ya 319.

1.4.3 Kupokea na kujadili Taarifa za Utekelezaji za Wizara

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia Kifungu cha 6 (2)(a) na(b) ikisomwa pamoja na Kifungu cha 7(1)(d) vya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, katika kipindi cha Januari, 2021 hadi

Februari, 2022 Kamati ya Katiba na Sheria ilipokea na kujadili Jumla ya Taarifa (9) za utekelezaji wa majukumu ya Wizara inazosisimamia pamoja na Taasisi zake, ambapo, Taarifa Tano (5) ziliwasilishwa na Taasisi zilizo chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu na Taarifa Nne (4) kutoka Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Katiba na Sheria, kama ifuatavyo:-

a) Taarifa Tano (5) kutoka Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu:-

- i) Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Maafa ya Mwaka 2014
- ii) Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu Mafanikio na Changamoto katika Utekelezaji wa Sheria ya Afya na Usalama Mahali Pa Kazi ya Mwaka 2003;
- iii) Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu Shughuli za Kiwanda cha Viatu na bidhaa za Ngozi kinachomilikiwa kwa ubia na Jeshi la Magereza na Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma (PSSSF); Aidha, kwa kibali cha Spika, Kamati ilifanya ziara ya kutembelea na kukagua kiwanda hicho Mkoani Kilimanjaro, kuanzia tarehe 22-24 Oktoba, 2021.
- iv) Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu Mpango wa kupanua Programu ya Kukuza Ujuzi Nchini kwa lengo la kuwafikia Vijana wengi zaidi; na
- v) Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu Mafanikio na Changamoto katika Utekelezaji wa Sheria ya Uratibu wa Ajira za Wageni, Sura ya 436.

b) Taarifa Nne (4) kutoka Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu: -

- i) Taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu Mafanikio na Changamoto katika Utekelezaji wa Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo kwa ustawi wa Jamii;
- ii) Taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu mafanikio na changamoto katika utekelezaji wa Sheria ya Msaada wa Kisheria ya Mwaka 2017; na Kanuni za Sheria ya Msaada wa Kisheria za Mwaka 2018;
- iii) Taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu Mpango Mkakati wa Ofisi ya Taifa ya Mashtaka wa kuanzisha Ofisi zake kwa kila Wilaya kwa lengo la kurahisisha upatikanaji wa Haki Jinai kwa Wananchi; na
- iv) Taarifa ya wizara ya katiba na sheria kuhusu ufanisi wa Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto na mchango wake katika sekta ya sheria nchini.

Mheshimiwa Spika, lengo la kupokea na kujadili Taarifa za utekelezaji wa Wizara na Taasisi zake ilikuwa ni kutekeleza jukumu la Kibunge la kuisimamia Serikali kama inavyoainishwa katika Ibara ya 63 (2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 ikisomwa pamoja na Kifungu cha 7(1) (c) cha Kanuni za Kudumu za Bunge. Baada ya kujadili Taarifa hizo, Kamati ilibaini masuala mbalimbali ambayo yanafafanuliwa katika Sehemu ya Pili ya Taarifa hii.

1.5 Uchambuzi wa Taarifa za Wizara kuhusu Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022 Kwa Kipindi cha Nusu Mwaka Kuanzia Julai hadi Disemba, 2021

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 117 (2) ikisomwa pamoja na Kifungu cha 7 (1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati ilichambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti za Wizara inazosisimamia kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 na kufanya ulinganisho wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hizo kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022.

Mheshimiwa Spika, katika Vikao vya Mwezi Februari, 2022 kuelekea Mkutano wa Sita (6) wa Bunge la Kumi na Mbili, Kamati ilipokea na Kujadili taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Serikali kwa Kipindi cha Nusu Mwaka, kuanzia Julai hadi Disemba, 2021, kwa kuzingatia fedha iliyoidhinishwa na Bunge kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022. Wizara nne (4) Pamoja na tasisi zake ziliwasilisha taarifa zake zikibainisha utekelezaji wa bajeti kwa kipindi hicho. Matokeo ya uchambuzi uliofanywa na Kamati yanaelezewa kwa kina katika Sehemu ya Pili ya Taarifa hii.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, baada ya kuainisha majukumu ya Kamati na shughuli zilizotekelezwa na Kamati kwa kipindi cha Januari, 2021 hadi Februari, 2022 naomba sasa nitoe Taarifa kuhusu masuala mbalimbali ambayo Kamati imeyabaini wakati ikitekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, masuala yatakayotolewa Taarifa ni yale ambayo Kamati imebaini kuwa ni changamoto ambazo zinahitaji kupewa umuhimu wa kipekee ili kuiwezesha Kamati, Wizara na Taasisi zake kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi, hivyo kuleta tija kwa Taifa.

2.2 Matokeo ya Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, naomba sasa kutoa maelezo kuhusu matokeo ya uchambuzi wa Kamati kwenye masuala yaliyobainishwa na Kamati kama ifuatavyo: -

2.2.1 Yatokanayo na Taarifa za Utendaji wa Taasisi za Serikali

A. Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Maafa ya Mwaka 2014

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu iliyowasilishwa mbele ya Kamati tarehe 20 Oktoba, 2021 ilibainisha hatua mbalimbali zinazochukuliwa kuimarisha Usimamizi wa Maafa nchini. Baadhi ya hatua hizo ni kama ifuatavyo: -

- i) Kuimarisha uwezo wa Jamii na Kamati za Usimamizi wa Maafa
- ii) Kuimarisha uwezo wa vifaa vya utafutaji na uokoaji
- iii) Kufanya tathmini za hatari ya majanga
- iv) Ujenzi wa Kituo cha Taifa cha Usimamizi wa Maafa ambacho kitaanzishwa Jijini Dodoma; na
- v) Kuanzisha Jukwaa la Kidigitali la Usimamizi wa amafunzo na ukame.

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kuchambua kwa kina kuhusu utekelezaji wa Sheria hiyo, ilitoa ushauri kwa Serikali kama ilivyoainishwa kwenye SEHEMU YA TATU ya taarifa hii.

B. Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu Mafanikio na Changamoto katika Utekelezaji wa Sheria ya Afya na Usalama Mahali pa Kazi ya Mwaka 2003

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu, iliyowasilishwa mbele ya Kamati tarehe 21 Oktoba, 2021, Kamati ilichambua na kubaini kuwa, OSHA imeweza kuitambulisha Tanzania katika nchi za SADC katika masuala ya Usalama na Afya Mahali pa kazi, ambapo Wakala umepata Dawati la Usalama na Afya Mahali pa kazi katika jumuiya hiyo.

Aidha, Wakala umezingatia maoni na Ushauri wa Kamati na Bunge lako Tukufu la Kumi na Moja (11), kuhusu kuondoa tozo ambazo zilibainika kuwa kero kwa Wadau wa Wakala huu hususan Wawekezaji wa Sekta ya Viwanda na Makampuni.

Hivyo, Kamati imebaini kuwa, jumla ya tozo na ada 11 zimeondolewa kupitia GN 719 ya tarehe 16 Novemba, 2018, GN 994 ya Tarehe 13 Novemba, 2020 na GN.496F ya tarehe 30 Juni, 2021. Pia, hatua hiyo imekwenda sambamba na Wakala kupunguza Urasimu katika kuwahudumia wadau kwa kuboresha Mifumo ya TEHAMA.

Vile vile, Kamati imeridhishwa na hatua ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu kukamilisha ujenzi wa Jengo Jipya la Ofisi ya Uratibu wa Shughuli za Wakala huo Jijini Dodoma, ambapo kwa Maoni ya Kamati baada ya kutembelea na kukagua Jengo hilo, Jengo hilo limezingatia mahitaji ya ukuaji wa shughuli za Wakala na limekidhi vigezo vya kuhudumia Makundi Mbalimbali ya Wadau ikiwemo Wadau wenye mahitaji Maalum. Maoni ya Kamati ni kuwa, Taasisi nyingine za Serikali zitaiga mfano huo mzuri wakati wa Ujenzi wa Ofisi zao hapa Jijini Dodoma.

Mheshmiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, kulibainika pia baadhi ya changamoto ambazo zinahitaji kutafutiwa ufumbuzi, ili kuendeleza mafanikio ya Wakala yaliyofikiwa pamoja na kuongeza ufanisi zaidi. Changamoto hizo ni:-

- i) OSHA imebainika kukabiliwa na changamoto ya Watumishi, ambapo ina takriban watumishi 70 tu badala ya watumishi wasiopungua 136 wanaohitajika kwa sasa;
- ii) Kuwepo kwa ongezeko la Vihatarishi vya Usalama na Afya mahali pa kazi linalochangiwa na mabadiliko ya teknolojia za kisasa; na

iii) Uelewa mdogo wa Masuala ya Usalama na Afya miongoni mwa wadau inaathiri utekelezaji wa Sheria kwa ufanisi zaidi;na

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kubaini changamoto hizo, ilitoa ushauri kwa Serikali kama ilivyoainishwa katika **SEHEMU YA TATU** ya taarifa hii.

C. Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu Shughuli za Kiwanda cha Viatu na bidhaa za Ngozi kinachomilikiwa kwa ubia na Jeshi la Magereza na Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma (PSSSF)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu mbele ya Kamati, ya tarehe 22 Oktoba, 2021, ilibainisha kuwa, Mwezi Machi, 2017, Jeshi la Magereza kwa kushirikiana na uliokuwa Mfuko wa Pensheni wa PPF, ulianzisha Kampuni ya Ubia iliyojulikana kwa jina la **'Karanga Leather Industries Co. .Ltd'** ili kutekeleza mradi huu. Kwamba, baadaye Kampuni ilibadilisha jina na kuitwa **"Kilimanjaro International Leather Industries Co. Ltd (KLICL)**, kama sehemu ya mkakati wa kuijtangaza na kuweka mweleko mpya.

Aidha, taarifa hiyo ilibainisha kuwa, baada ya kuunganishwa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii nchini, Mfuko wa PSSSF ulirithi mali zilizokuwa zinamilikiwa na Mfuko wa PPF, ikiwa ni pamoja na umiliki wa Kampuni hii. Hivyo, Mfuko wa PSSSF unamiliki hisa za Kampuni kwa **asilimia 86** na Jeshi la Magereza kwa **asilimia 14.**

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa, Umiliki wa Jeshi la Magereza katika Kampuni unatokana na mchango wa eneo la kiwanda lenye hekari 25 lenye thamani ya **shilingi Bilioni 10.04**. Aidha, Mchango wa Mfuko wa PSSSF ni kugharamia ujenzi wa Majengo ya Kiwanda, ununuzi wa Mashine na Mitambo na gharama za awali za uendeshaji wa Kampuni, ambapo mpaka kukamilika kwa mradi zinatarajiwa kufikia **shilingi Bilioni 126.19**. Kati ya kiasi hicho **shilingi bilioni 59.96** ni mchango wa hisa katika Kampuni na **shilingi Bilioni 66.23** ni mkopo kwa kampuni ambao unatarajiwa kurejeshwa katika kipindi cha miaka 10.

Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea na kujadili taarifa hiyo, kwa kibali chako, mnamo tarehe 23 hadi 24 Oktoba, 2021, Kamati ilifanya ziara Mkoani Kilimanjaro kwa lengo la kujiridhisha yaliyobainishwa kwenye taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu ufanisi wa Mradi huo, ambapo kutokana na ziara hiyo, Kamati ilibaini faida za mradi huo kwa Nchi kama ifuatavyo:-

- i) Mradi huo ni kitega uchumi mahsusi kwa ajili ya kulinda thamani ya uwekezaji uliofanywa na Mfuko wa PSSSF na Jeshi la Magereza kwa ustawi wa fedha za Mfuko na Taifa kwa ujumla;
- ii) Mradi umelenga kuinua Uchumi wa Wafugaji nchini kwa kutoa soko la uhakika la ngozi ghafi kutoka kwa wafugaji hao kwenye Mikoa ya Jirani na Mikoa mingine hapa nchini;

- iii) Mafunzo Maalum ambayo yamekuwa yakitolewa na Mradi kwa Jamii ya Wafugaji kuhusu namna bora ya ufugaji na uchunaji unalenga kuongeza thamani ya ngozi inayozalishwa hapa nchini, hatua ambayo itaongeza uthamani wa bidhaa za Ngozi na hivyo kukidhi ushindaji wa Soko la ndani nan je ya nchi;
- iv) Mradi huo umelenga kutengeneza Ajira za moja kwa moja 3,000 na zaidi ya ajira 7,000 zisizo za moja kwa moja katika mnyororo wa thamani na huduma;
- v) Upo uwezekano Mkubwa wa Mradi huo kuongeza mapato ya Taifa kupitia kodi mbalimbali;
- vi) Mradi utakuwa na manufaa makubwa kwa Mkoa wa Kilimanjaro pamoja na Mikoa jirani kwa kuboresha mfumo wa maisha na kuongeza kipato kwa Wakazi; na
- vii) Mradi unaweza kusaidia ukoaji wa fedha za kigeni kwa kupunguza uingizaji wa bidhaa za ngozi nchini na kuongeza mapato ya fedha za kigeni kwa kuuza bidhaa za ngozi nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati **kupokea** na kujadili taarifa ya utekelezaji wa mradi huo pamoja na kuutembelea mradi huo, ilitoa ushauri kwa Serikali kama ilivyoainishwa katika **SEHEMU YA TATU** ya taarifa hii.

**D.Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu
Mpango wa kupanua Programu ya Kukuza
Ujuzi Nchini kwa lengo la kuwafikia Vijana
wengi Zaidi**

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati kuhusu taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu mbele ya Kamati, ya tarehe 25 Oktoba, 2021, ilibainisha kuwa, Mpango wa kupanua Programu ya Kukuza Ujuzi Nchini kwa lengo la kuwafikia Vijana wengi zaidi unakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- i) Kuibuka kwa uhitaji mkubwa wa mafunzo ya kukuza ujuzi kutoka kwa vijana ambao hawakupata fursa ya kuendelea na elimu ya juu, kutokana na hali duni za familia zao hususan familia za vijijini;
- ii) Vijana wengi kushindwa kumudu gharama za kuhudhuria mafunzo, kwasababu ya umbali kutoka wanakoishi vijijini kuja kwenye makao makuu ya Halmashauri kunapotolewa mafunzo hayo; na
- iii) Vijana wengi wamekosa elimu ya kujitambua, uelewa juu ya stadi za maisha na ujasiriamali, ambapo imebainika vijana wengi hawaoni umuhimu wa kupata mafunzo hayo.

Mheshimiwa Spika, baada ya kubaini changamoto hizo, Kamati iliomba ufafanuzi kutoka Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu hatua zilizochukuliwa na Serikali katika kutatua changamoto hizo, hasa kwa kuzingatia ukweli kuwa, Programu hiyo ni muhimu katika kuwawezesha Vijana kupata ujuzi utakaowawezesha aidha kukidhi ushindani wa Soko

la Ajira au kujiajiri wenyewe na kuwaajiri Vijana wenzao.

Mheshimiwa Spika, naomba kulitaarifa Bunge lako Tukufu kuwa, kwa mujibu wa taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu mbele ya Kamati, ya tarehe 25 Oktoba, 2021, ni kwamba, Serikali ya Awamu ya Sita, inayoongozwa na Mhe. Rais Samia Suluhu Hassan, imepanga kutumia shilingi Bilioni 550 kwa ajili ya utekelezaji wa programu hii kwa kipindi cha miaka mitano (5), ambapo Shilingi Bilioni 102 zimepangwa kutumika kila mwaka wa Fedha kwa kipindi cha mwaka 2021/22-2025/2026.

Hivyo, kwa mpango huu wa kibajeti, Programu itaweza kutoa mafunzo kwa jumla ya Vijana 681,000 kwa kipindi hicho cha miaka mitano (5), ambapo jumla ya Vijana 136,000 watafikiwa kwa kila mwaka, ikilinganishwa na Vijana 20,000 wanaopatiwa mafunzo ya ujuzi kwa mwaka, kwa sasa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua hiyo muhimu kwa kuwa imeonesha nia njema katika utatuzi wa changamoto zinazoweza kuathiri utekelezaji wa Mpango huu wa kuwafikia Vijana wengi zaidi na kuwajengea Ujuzi wa kujitambua na kupambana na Soko la Ajira kutoka ndani na nje ya nchi. Hivyo, ni maoni ya Kamati kuwa, Serikali itazingatia utolewaji wa kiasi hicho cha fedha kwa wakati, kwa kipindi cha miaka mitano kama ilivyopangwa.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina kuhusu utekelezaji wa Programu hiyo ya kuwajengea Ujuzi Vijana nchini, Kamati ilitoa ushauri kwa Serikali kama ilivyoainishwa katika **SEHEMU YA TATU** ya taarifa hii.

E. Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu kuhusu Mafanikio na Changamoto katika Utekelezaji wa Sheria ya Uratibu wa Ajira za Wageni, Sura ya 436

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Ofisi ya Waziri Mkuu iliyowasilishwa mbele ya Kamati tarehe 26 Oktoba, 2021, ilibainisha mafanikio na changamoto zilizobainika katika utekelezaji wa Sheria hiyo, katika kuimarisha uratibu wa Ajira za Wageni, kuongeza fursa za Ajira kwa wazawa kupitia uwiano wa idadi ya Wafanyakazi wageni na wazawa pamoja na kurithisha ujuzi wa kazi kwa Wazawa.

Mheshimiwa Spika, kutokana na taarifa hiyo, Kamati ilibaini baadhi ya changamoto katika mfumo wazamani wa kuratibu maombi ya vibali vya kazi kama ifuatavyo:-

- i) Mfumo ulitumia muda mrefu katika uchambuzi wa maombi
- ii) Mfumo ulisababisha ongezeko la gharama kwa mwombaji;
- iii) Mfumo ulichochea mahusiano yenye viashiria vya rushwa baina ya Watendaji na Waombaji Vibali;

- iv) Kuwepo kwa mifumo tofauti ya kiserikali katika kushughulikia vibali vya Kazi na Ukaazi(Work Permit and Residence Permit) baina ya Uhamiaji na Ofisi ya Kamishna wa Kazi; na
- v) Uwepo wa vishoka (middlemen) waliojikusisha na shughuli hii kinyume cha sheria.

Mheshimiwa Spika, pamoja na changamoto hizo, Kamati ilibaini baadhi ya mafanikio kutokana na hatua zinazoendelea kuchukuliwa na Serikali katika kutatua changamoto hizo. Baadhi ya mafanikio hayo ni: -

- i) Kuanzishwa kwa mfumo mpya wa kielektroniki wa kuratibu Ajira za Wageni kupitia Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 4 ya Mwaka 2021;
- ii) Kuongezeka kwa muda wa kufanya kazi nchini kwa raia wa kigeni kutoka miaka 5 hadi 8 hatua ambayo itaongeza fursa ya kuendelea kupata ujuzi kwa wazawa;
- iii) Kuongezeka kwa idadi ya Wageni nchini na hivyo kukuza uchumi wa nchi;
- iv) Uwiano wa Idadi ya Ajira ya Mgeni Mmoja kwa Wazawa 10 uliotokana na marekebisho ya Sheria utaongeza uwigo wa ajira kwa wazawa; na
- v) Mfumo mpya wa kielektroniki umechochea ongezeko la makusanyo ya maduhuli ya Serikali ambapo, kwa kipindi cha Julai hadi tarehe 30 Septemba, 2021 Jumla ya Shilingi Bilioni 17,017,874,775 zimekusanywa ikilinganishwa na

shilingi Bilioni 3.89 zilizokusanywa kwa kipindi hicho hadi tarehe 30 Septemba, 2020 kupitia ada za vibali.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina kuhusu utekelezaji wa Sheria hiyo, Kamati ilitoa ushauri kwa Serikali kama ilivyoainishwa katika **SEHEMU YA TATU** ya taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa, Ofisi ya Waziri Mkuu imekuwa mfano mzuri katika kutekeleza ushauri na maoni ya Kamati, kwa ufanisi mkubwa. Utekelezaji huo umethibitishwa na Kamati siyo tu kwa kupitia taarifa za Serikali bali kwa Kamati kutembelea baadhi ya Programu, Miradi na Taasisi Kama Vile OSHA, WCF, NSSF na PSSSF, inayoratibiwa na Ofisi hii na kujionea hali halisi ya utekelezaji wa ushauri wa Kamati.

F. Taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu Mafanikio na Changamoto katika Utekelezaji wa Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo kwa ustawi wa Jamii

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria ilibainisha baadhi ya mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji wa Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo hapa nchini pamoja na changamoto zilizobainika na jinsi ya kuzitatua. Kwa upande wa mafanikio, taarifa hiyo ilibainisha yafuatayo:

- i) Sheria imewezesha kusogeza huduma karibu kwa Wananchi, ikiwemo kuongeza vituo vya Usajili wa Watoto kuanzia chini ya miaka 5 hadi

18, kutoka vituo 139 ambazo ni Ofisi za Wakuu wa Wilaya hadi Vituo 8,817 vikiwa na vituo vya kutolea huduma za afya 5,656 na Ofisi za Kata 3,161;

- ii) Wananchi wengi wameondokewa na usumbufu wa kutumia muda mwingi kufuatilia vyeti vya kuzaliwa;
- iii) Mafunzo mbalimbali yameendelea kutolewa katika kuwajengea uwezo Watumishi wa OR
 - TAMISEMI, pamoja na kupewa vitendea kazi ambavyo vimeongeza ufanisi zaidi;
- iv) Mfumo wa matumizi ya TEHAMA kupitia Simu janja umerahisisha sana uratibu wa taarifa za mtoto na kuzituma kwa Wakala kwa ajili ya Usajili;
- v) Usajili umekuwa wa papo kwa papo na hivyo kupunguza hatua nyingi za usajili zilizokuwepo;
- vi) Kuondolewa kwa ada za usajili kwa watoto chini ya miaka 5 na hivyo kuhamasisha usajili wa Watoto wengi zaidi;
- vii) Elimu imeendelea kutolewa kwa jamii kuhusu umuhimu wa usajili na kuwa na cheti cha kuzaliwa;
- viii) Uhakika wa upatikanaji wa taarifa za mtoto pale zinapohitajika;
- ix) Kuwezesha mabadiliko ya jina la mtoto kuanzia miaka 2 hadi 18;

- x) Kuondoa ingizo kwenye rejesta pale inapobainika motto au mtu amesajiliwa ziaidi ya mara mbili;
- xi) Kuanzishwa kwa utaraibu wa usajili wa Vifo viavyotokea nje ya nchi tofauti ilivyokuwa kabla ya marekebisho ya sheria hii ambapo kwasasa sheria imetoa mamlaka kwa RITA kusajili Vifo vya Watanzania wanaofariki nje ya nchi;
- xii) Sheria imewezesha kuimarisha usiri wa taarifa za mtu kuhusu taarifa zake za vizazi au vifo ikiwa ni pamoja na taarifa za vyeti; na
- xiii) Uwepo wa huduma ya utoaji wa cheti cha kuzaliwa kwa Watoto walioasiwa ili wavitumie kupata huduma mbalimbali za kijamii.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, uchambuzi wa Kamati uliweza kubaini changamoto zifuatazo: -

- i) Kuwepo kwa changamoto ya usajili wa kizazi cha mtanzania kilichotokea nje ya nchi, ambapo imebainika kwamba, bado Sheria haitoi mamlaka kwa RITA kutekeleza jukumu hilo;
- ii) Huduma hii ya usajili wa Watoto bado inaendelea kutegemea ufadhili wa wadau wa nje kwa kaisi kikubwa: na
- iii) Watendaji wa RITA wameendelea kukaimu kwa muda mrefu zaidi ya masharti ya Sheria.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina kuhusu utekelezaji wa Sheria hiyo, Kamati ilitoa ushauri kwa Serikali kama ilivyoainishwa katika **SEHEMU YA TATU** ya taarifa hii.

G. Taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu mafanikio na changamoto katika utekelezaji wa Sheria ya Msaada wa Kisheria ya Mwaka 2017; na Kanuni za Sheria ya Msaada wa Kisheria za Mwaka 2018

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati kuhusu taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria ulibainisha kuwa, katika kutekeleza Sheria ya Msaada wa Kisheria Na. 1 ya mwaka 2017 na Kanuni zake, yafuatayo yamefanyika kwa ufanisi mkubwa: -

i) Utoaji wa elimu ya kisheria kwa wananchi

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa, kwa mujibu wa Sheria ya Msaada wa Kisheria ni jukumu la Serikali kutoa msaada wa kisheria kwa wananchi kwenye masuala mbalimbali kama vile ardhi, mirathi, ndoa, ajira na maeneo mengineyo, ambapo, hadi sasa, wizara kupitia watoa huduma ya msaada wa kisheria imefanikiwa kutoa elimu ya kisheria kwa wananchi wapatao 1,627,690 ambapo wanaume ni 1,180,519, wanawake ni 348,631 na watoto ni 98,540.

ii) Utoaji wa huduma ya msaada wa kisheria kwenye maeneo ya vizuizi

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa taarifa hii ulibainisha kuwa, kupitia sheria hii, elimu ya kisheria imeweza kutolewa kwenye maeneo ya vizuizi (Vituo vya Polisi na Magerezani). Aidha, Wizara ya Katiba na Sheria kwa kushirikiana na wadau wanaotoa huduma ya msaada wa

kisheria, walitoa elimu ya kisheria kwenye maeneo ya vizuizi.

Pia, jumla ya watuhumiwa na wafungwa wapatao 11524 walipata huduma ya msaada wa kisheria ikijumuisha elimu kwa umma na ushauri wa kisheria, katika hao wanawake wapatao 872 walipata huduma ya msaada wa kisheria ambapo 196 walipata ushauri wa kisheria na 676 walipa elimu ya sheria. Vilevile, watuhumiwa na wafungwa wapatao 10,352 walipata msaada wa kisheria ambapo 2,115 kati ya hao walipata ushauri wa kisheria na 8,237 walipata elimu ya sheria, na watoto ambao ni watuhumiwa wapatao 300 walipata huduma ya msaada wa kisheria ambapo 136 walipata ushauri na 164 walipata elimu ya kisheria.

iii) **Kuunda Kamati za Uratibu wa Msaada wa Kisheria**

Mheshimiwa Spika, uchambuzi ulibainisha kuwa, kwa kupitia Sheria ya Msaada wa Kisheria na Kanuni zake, Wizara ya Katiba na Sheria imefanikiwa kuunda Kamati za Uratibu za Msaada wa *Kisheria (Inter-Agency Legal Aid Co-ordination Committee)* katika Mikoa 16 ya Tanzania Bara kwa lengo la kuleta ufanisi katika huduma kwa kushirikisha wadau wote muhimu. Hata hivyo, Kamati ilibaini kuwa, Mikoa ambayo kamati hizi za msaada wa kisheria imefanikiwa kuundwa katika Tanzania Bara ni pamoja na Mkoa wa Simiyu, Tanga, Kagera, Arusha, Kilimanjaro, Manyara, Njombe, Kigoma,

Ruvuma, Mbeya, Morogoro, Tabora, Dar es Salaam, Mwanza, Mtwara na Lindi, huku Mikoa mingine ikiwa bado haijafikiwa kutokana na changamoto mbalimbali.

iv) **Kutoa mafunzo kwa makundi mbalimbali**

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa msaada wa kisheria imefanikiwa kutoa mafunzo kwa wataalamu wanaohusika na utoaji wa huduma za msaada wa kisheria kwenye maeneo ya vizuizi na wale wanaolinda na kusimamia ulinzi na usalama wa mtoto. Wataalamu waliopewa mafunzo ni hawa wafuatao: -

1) **Askari Polisi na Askari Magereza:** Wizara ilifanikiwa kuendesha mafunzo kwa askari polisi wapatao 112 na askari magereza wapatao 160. Lengo kuu la mafunzo hayo ilikuwa ni kuwajengea uwezo, ujuzi, maarifa juu ya masuala ya msaada wa kisheria katika maeneo ya vizuizi. Maafisa hawa wameteuliwa kuwa Maafisa wa Dawati la Msaada wa Kisheria la Jeshi la Polisi na Magereza. Aidha, Wizara pia iliwapatia mafunzo maafisa 15 wa Jeshi la Polisi na 17 wa Jeshi la Magereza juu ya mbinu wezeshi za kusaidia watoto na kutoa huduma bora za msaada wa kisheria kwa watoto waliokinzana na waliokutana na sheria.

2) **Wasajili Wasaidizi:** Hawa ni Maafisa Maendeleo ya Jamii wa mikoa, wilaya na halmashauri ambao walipatiwa mafunzo ya namna ya kusimamia na kuratibu masuala ya msaada wa kisheria kwenye mikoa, wilaya na halmashauri zote nchini. Mpaka sasa kuna Wasajili Wasaidizi wapatao 209 walioteuliwa kwa Tangazo la Serikali Na. 215 la Februari, 2018 ambao wapo katika Ofisi za Sekretarieti za Mikoa, Wilaya na Halmashauri zote nchini. Wasajili hawa walipatiwa pia mafunzo ya kuwajengea uwezo ili waweze kuwaratibu kwa ufanisi watoa huduma za msaada wa kisheria katika maeneo yao;

3) **Wasaidizi wa Kisheria:** Jumla ya wasaidizi wa kisheria wapatao 2798 wamepatiwa mafunzo ya msaada wa kisheria kupitia mtaala ulioandaliwa na Wizara kwa kushirikiana na wadau wa huduma ya msaada wa kisheria. Mafunzo hayo yamesaidia kuboresha utendaji kazi wa wasaidizi wa kisheria katika kutoa huduma ya msaada wa kisheria kwa jamii; na

4) **Watoa Huduma ya Msaada wa Kisheria:** Watoa Huduma ya Msaada wa Kisheria Walipatiwa mafunzo ya kuwajengea uwezo ili waweze kutoa huduma hiyo ya msaada wa kisheria kwa watoto waliokinza na waliokutana na sheria katika maeneo yao.

v) **Kuanzisha Madawati ya Msaada wa Kisheria Mahakamani**

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibainisha kuwa, Serikali imeanza mchakato wa kuanzisha Madawati ya Msaada wa Kisheria kwenye Mahakama za Mwanzo mpaka Mahakama Kuu. Lengo ni kuhakikisha Huduma ya Msaada wa Kisheria inapatikana mahakamani.

Aidha, Kamati ilibaini kuwa, Wizara ya Katiba na Sheria kwa kushirikiana na wadau wa msaada wa kisheria wakiwemo Mahakama ya Tanzania wameanza mchakato huo kwa kuanzisha madawati hayo kwenye mahakama ya mfano kama ile Mahakama Kuu Kanda ya Arusha, Morogoro, Dodoma, Mwanza na Kituo Jumuishi cha utoaji Haki Kinondoni 8 na Mahakama Jumuishi katika Wilaya ya Temeke. Tayari wanasheria wapatao 15 wamepatiwa mafunzo elekezi na Mahakama kwa ajili ya kazi hiyo. Maafisa hawa watafanaya kazi katika Mahakama hizi sita. Pia Mahakama imeteua Maafisa ambao watafanya kazi pamoja na watoa huduma katika Madawati hayo.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua hizo za mafanikio, Kamati iliweza kubaini changamoto ambazo zinahitaji kutafutiwa ufumbuzi ili kuongeza ufanisi zaidi katika usimamizi na utekeleaji wa Sheria hiyo. Baadhi ya Changamoto hizo ni:-

- 1) Kuwepo kwa uchache wa watoa huduma ya Msaada wa Kisheria nchini ikilinganishwa na idadi ya watanzania wanaohitaji msaada wa kisheria;
- 2) Watoa huduma ya Msaada wa Kisheria waliopo, hususan wasaidizi wa kisheria, kutokuwa na bajeti za kutosha kuendesha shughuli zao;
- 3) Huduma ya Msaada wa kisheria kutegemea sana bajeti za wahisani ambazo sio endelevu kutekeleza majukumu ya utoaji wa huduma ya msaada wa kisheria;
- 4) Vitendo vya ukatili wa kijinsia ikiwemo kutozingatiwa kwa haki za makundi maalumu hususani wanawake na watoto, kuendelea kuongezeka kutoka na mfumo dume wa mila na tamaduni za baadhi ya maeneo nchini na hivyo kuibuka kwa migogoro mbalimbali katika jamii ambayo hupelekea uvunjifu wa haki; na
- 5) Wananchi kutotambua hatua za kisheria za kuchukua wanapokabiliana na changamoto ya kisheria kutokana na kutokuwa na elimu ya kutosha katika masuala ya kisheria.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina kuhusu utekelezaji wa Sheria hiyo, Kamati ilitoa ushauri **kwa** Serikali kama ilivyoainishwa katika SEHEMU YA TATU ya taarifa hii.

H. Taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu Mpango Mkakati wa Ofisi ya Taifa ya Mashtaka wa kuanzisha Ofisi zake kwa kila Wilaya kwa lengo la kurahisisha upatikanaji wa Haki Jinai kwa Wananchi

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Taifa ya Mashtaka ilianzishwa kwa Hati Idhini ya Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kupitia Tangazo la Serikali Na. 49 la mwaka 2018 lililoifanya iliyokuwa Divisheni ya Mashtaka chini ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kuwa Ofisi huru na inayojitegemea. Uchambuzi wa taarifa ya Wizara kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Ofisi hiyo, umebaini kuwa, tangu kuanzishwa kwake, Ofisi hiyo imetekeleza yafuatayo: -

1) Mkakati Wa Kuanzisha Ofisi za Mashtaka za Mikoa na Wilaya

Mheshimiwa Spika, mpango mkakati ulibainisha kuwa, ili kutekeleza jukumu la kutenganisha shughuli za upelelezi na uendesaji mashtaka ya Jinai sanjari na utekelezaji wa majukumu yote ya msingi na ya Kikatiba, Ofisi ya Taifa ya Mashtaka ilitakiwa, kwa mujibu wa uanzishwaji wake iwe imefungua ofisi za mashtaka katika Mikoa na Wilaya zote zilizopo Tanzania Bara ndani ya kipindi cha miaka mitatu tangu kuanzishwa kwake mwaka 2018, ambapo utekelezaji wake ni kama ifuatavyo:-

2) Kuratibu uanzishaji wa Ofisi za Taifa ya Mashtaka katika ngazi za Mikoa na Wilaya

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, hadi kufikia Oktoba, 2021 Ofisi

ya Taifa ya Mashtaka imefanikisha uanzishwaji wa Ofisi katika mikoa yote Ishirini na Sita (26) iliyopo Tanzania Bara, vilevile imeongeza mikoa mingine mitatu ya kimashtaka katika mkoa wa Dar es salaam ambapo awali ilikuwa ni ofisi za mashtaka za wilaya. Mikoa hiyo ya kimashtaka iliyoanzishwa ni Ilala, Temeke na Kinondoni.

Aidha, kwa upande wa Ofisi za Wilaya, hadi kufikia mwezi Oktoba, 2021, ofisi imefanikisha uanzishwaji wa ofisi katika wilaya kumi na nne (14) ambazo ni; Monduli, Nzega, Chato, Tarime, Ilemela, Kigamboni, Kondoa, Korogwe, Serengeti, Kahama, Mufindi, Karagwe, Kilombero na Ubungo. Hivyo mashtaka katika wilaya hizo yanaendeshwa na Mawakili wa Serikali.

Pia, pamoja na kukosekana kwa majengo ya Ofisi ya Taifa ya Mashtaka, zoezi hili la kufungua Ofisi za mikoa na wilaya limeendelea kwa kuanzia majengo ya kupanga na kupeleka watumishi wakuanzia pamoja na vitendea kazi vya kuanzia.

3) Kuratibu uandaaji wa miongozo inayohusu upelelezi na uendeshaji wa mashtaka.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, jukumu hili limekuwa likitekelezwa hatua kwa hatua ambapo miongozo mbalimbali imekuwa ikitolewa na Mkurugenzi wa Mashtaka, ambayo ni pamoja na Mwongozo Kuhusu Utaratibu Mpya wa Ufunguaji wa Kesi za Jinai GN.296/2012,

Mwongozo wa Kufungua na Kuendesha Mashtaka Wakati wa Wimbi la Ugonjwa wa UVIKO 19, Mwongozo Na.1 wa Uendeshaji Mashauri ya Wanyamapori na Misitu wa 2018, Waraka wa Mkurugenzi wa Mashtaka Na.1 wa mwaka 2021 kuhusu ushughulikiaji na usimamizi wa masuala ya haki jinai na miongozo ya kutembelea magereza na *'Plea Bargain'* iko mbioni kutolewa.

4) **Changamoto zilizobainika**

Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua hizo za mafanikio, Kamati iliweza kubaini **changamoto** ambazo zinahitaji kutafutiwa ufumbuzi ili kuongeza ufanisi zaidi wa Ofisi ya Taifa ya Mashtaka. Kamati imebaini kuwa, agizo la kutungwa kwa Sheria ya kusimamia mfumo wa uendeshaji wa mashtaka nchini halikuwa limeenda sambamba na upatikanaji wa rasilimali fedha kwa ajili ya utekelezaji wake. Utekelezaji ulitegemea sana fedha za matumizi ya kawaida (OC), ambazo hazikuweza kukidhi mahitaji kwani baadhi ya kazi za mpango wa kutenganisha shughuli za upelelezi na mashtaka zilikuwa na asili ya shughuli za maendeleo kama vile kazi za ujenzi wa ofisi, ununuzi wa vitendea kazi kama vile magari, Kompyuta, Samani za ofisi na usimikaji wa mfumo wa kieletroniki, hali ambayo bajeti ya Matumizi Mengineyo (OC) imeshindwa kukidhi mahitaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa, kutokana na kasi ya uboreshwaji wa huduma za Mahakama nchini, mahitaji halisi ya fedha kwa

ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) ya Ofisi ya Taifa ya Mashtaka kwa mwaka ni **Takribani Shilingi Bilioni 45**, na mtiririko (trend) wa bajeti inayotolewa kwa miaka minne (4) ni wastani wa **Shilingi Bilioni 8.2**.

Hivyo, pamoja na mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji wa programu ya kutenganisha shughuli za upelelezi na mashtaka kwa kuanzisha Ofisi za Mashtaka mikoa 29 na wilaya 14, kumekuwa na changamoto ambazo zimekuwa zikirudisha nyuma juhudi za Serikali za kusogeza huduma za mashtaka ya jinai kwa wananchi kama ifuatavyo:

a) **Upungufu Mkubwa wa Rasilimali fedha/Bajeti**

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, Ofisi imekuwa ikikabiliwa na upungufu mkubwa wa rasilimali fedha katika kutekeleza jukumu kubwa la kuendesha mashtaka na kuratibu upelelezi kwa vyombo vya upelelezi kama vile Polisi, Jeshi la Uhamiaji, TAKUKURU, TANAPA, Mamlaka ya Uhifadhi wa Wanyamapori, Mamlaka ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, ambavyo vipo Mikoa na Wilaya zote nchini. Kwa hiyo, kibajeti Ofisi imekuwa ikipewa Ukomo Mdogo wa Bajeti ikilinganishwa na aina na ukubwa wa majukumu ya Usimamizi na Uratibu iliyonayo, ambapo ukomo huo wa bajeti hauakisi hali halisi ya mahitaji ya Ofisi.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, Ofisi imekuwa ikipokea mgao wa Matumizi Mengineyo (OC) wastani wa shilingi 753,000,000 kwa mwezi, Kiasi hiki ni kidogo na hakiwezi kutosheleza kuwezesha utekelezaji kwa ufanisi majukumu mbalimbali yaliyopo **katika** ngazi zote za Ofisi ya Mashtaka ambazo ni Makao Makuu ya Ofisi ya Taifa ya Mashtaka, Ofisi za Mashtaka za Mikoa 29, Ofisi za Mashtaka za Wilaya 14 na uratibu upelelezi na mashtaka katika wilaya 125 ambazo bado Ofisi za Mashtaka hazijafunguliwa.

Aidha, kukosekana kwa fedha za kutosha kumesababisha kushindwa kufungua Ofisi za Mashtaka kwa wilaya zilizosalia, vilevile kushindwa kutekeleza baadhi ya majukumu muhimu ikiwemo kufanya ukaguzi wa magereza, sehemu wanapozuiliwa wahalifu (Lockups) na kufanya ukaguzi wa mara kwa mara wa ofisi za mikoa na wilaya, ili kupima utendaji kazi wa watumishi na kupatia ufumbuzi changamoto zinazojitokeza huko. Wakati mwingine mawakili wamekuwa wakishindwa au kuahirisha ufanyikaji wa vikao mbalimbali vya Mahakama Kuu na hivyo kushindwa kuendana na kasi ya wadau wengine katika kuhakikisha kesi zinamalizika kwa wakati mahakamani.

Hivyo, ili kutokwamisha vikao vya Mahakama, wakati mwingine Mawakili wa Serikali wanalazimika kufanya safari pasipo malipo ili

waweze kwenda kuendesha vikao vya Mahakama Kuu.

b) Kukosekana kwa Majengo ya Ofisi

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, pamoja na ukweli kwamba Ofisi ya Mkurugenzi wa Mashtaka imekuwepo tangu Uhuru wa Nchi hii, Ofisi hiyo haijawahi kujenga ofisi zake katika ngazi zote kuanzia Makao Makuu, Mikoa na Wilaya. Katika mikoa na wilaya zote zilipoanzishwa ofisi za mashtaka zipo kwenye majengo ya kupanga ama kuazimwa isipokuwa kwa wilaya moja ya Serengeti ambapo jengo la Ofisi ya Mashtaka ya Wilaya limejengwa na wadau wa maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kukosekana kwa majengo ya ofisi kunaleta athari zifuatazo: -

- i) Kupunguza uwezo wa Mkurugenzi wa Mashtaka wa kuboresha huduma za uendeshaaji wa kesi, ununuzi wa vifaa, na mafunzo kwa watumishi jambo linalopunguza ufanisi kwa watumishi katika kutekeleza majukumu yao;
- ii) Kuwepo kwa gharama kubwa kwa ajili ya kulipa pango ambapo fedha hizo zingetumika kwa ajili ya shughuli nyingine za kiofisi. OTM inatumia wastani wa shilingi billion 1.5 kwa ajili ya kulipa pango la ofisi zote kwa mwaka; na
- iii) Malengo ya kuimarisha mifumo ya uendeshaaji wa mashtaka na upelelezi kwa kueneza dhana ya civilianization katika

mikoa na wilaya yanaelekea kutokufikiwa kwa wakati.

c) **Upungufu wa watumishi**

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ni kuwa, upanuzi wa majukumu ya Ofisi ya Mashtaka ulipaswa uende sambamba na ongezeko la mahitaji ya watumishi na vitendea kazi. Hata hivyo, Kamati imebaini kuwa, Ofisi imekuwa na idadi ndogo ya watumishi ambapo inakadiliwa kuwa na upungufu wa asilimia 89, idadi hii ndogo haiendani na uzito wa kazi ambapo katika baadhi ya maeneo kuna Mahakama zenye mahakimu wengi kuliko idadi ya Mawakili wa Serikali inayohitajika ili kuwezesha huduma katika mahakama hizo kutolewa kwa ufanisi na hivyo kulazimisha watumishi kufanya kazi kwa muda mrefu pasipo kupumzika.

Mheshimiwa Spika, mfano halisi ni kuwa, taarifa ya Wizara ya Katiba na Sheria ilibainisha kuwa, idadi ya mawakili wa Serikali waliopo Ofisi ya Taifa ya Mashtaka ni 386, ikijumuisha Mkurugenzi wa Mashtaka, Naibu Mkurugenzi na wakuu wa divisheni za kisekta, ambapo mawakili hawa huendesha mashtaka katika Mahakama ya Rufani yenye jumla ya Majaji 24, Mahakama Kuu yenye jumla ya majaji 84, Mahakama za Hakimu Mkazi na Wilaya, na kwa sasa Mahakama za mwanzo, baada ya kupitishwa sheria inayoruhusu mawakili kuendesha kesi katika mahakama za mwanzo, zenye jumla ya Mahakimu 1117.

Aidha, uchache wa Mawakili wa Serikali kumesababisha maeneo mengi nchini kuendelea kuwatumia maofisa kutoka vyombo vya upelelezi au Uchunguzi kufanya kazi za Waendesha Mashtaka na hivyo kuathiri dhana ya utenganishaji shughuli za upelelezi na mashtaka.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, pamoja na Juhudi za Ofisi kutafuta mawakili ambao wapo kwenye Utumishi wa Umma ili waweze kuhamia katika Ofisi ya Taifa ya Mashtaka, mawakili wengi wanakataa kujiunga na Ofisi yetu kwa kigezo kuwa Ofisi inafanya kazi zenye mazingira hatarishi ambayo hayatoi motisha kwa watumishi kufanya kazi ukilinganisha na taasisi wanazofanya kazi.

d) **Uhaba wa magari na vitendea kazi**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa, katika ofisi za mikoa na wilaya zinakabiliwa na uhaba wa vyombo vya usafiri kwa ajili ya safari za kwenda mahakamani, kuratibu upelelezi na kufanya ukaguzi wa magereza na vituo vya polisi. Sambamba na hili watendaji katika ofisi hizi wamekuwa wakikabiliwa na uhaba wa vitendea kazi kwa ajili ya shughuli za kila siku za kiofisi.

e) **Kutokuwa na Mfumo wa Kieletroniki kwa ajili ya Uratibu wa Uendeshaji wa Mashtaka**

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, kutokana na hali ya sasa kuna uhitaji mkubwa wa matumizi ya teknolojia kutokana na uhaba wa fedha, hivyo ofisi haijaanza kutumia Mfumo wa Usimamizi wa Kesi kwa njia ya kieletroniki (Case Management Information System - CMIS).

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ni kuwa, kutokutumika kwa mfumo wa kieletroniki kunapunguza ufanisi utekelezaji wa majukumu ya ofisi hasa katika kipindi hiki ambacho wadau wetu wakubwa ambao ni Mahakama wanatumia mifumo ya kieletroniki katika usajili na usikilizaji wa kesi.

f) **Kutokuwa na Motisha na mazingira hatarishi ya kazi**

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, kutokuwepo motisha wa kipekee kwa **watumishi** kutokana na mazingira magumu ya utendaji kazi na hivyo kusababisha watumishi kuhama au kuacha kazi.

Aidha, Kamati imebaini kuwa, Watumishi waliopo chini ya Mkurugenzi wa Mashtaka wamekuwa wakifanya kazi ngumu na ya hatari kwa kuendesha mashauri yenye mvuto na yanayohusisha watu hatari na wenye fedha. Baadhi ya mashauri hayo ni ya uharamia, ugaidi, ujambazi, dawa za kulevya

na ufigadi. Hali hiyo imewafanya kuwa katika mazingira hatarishi ilihali wakiishi katika makazi wanayoishi wahalifu au ndugu zao.

Pia, mbali na kuwa katika mazingira hatarishi, maslahi duni kwa Mawakili wa Serikali yamekuwa yakiwafanya Mawakili wengi wazuri na wenye uzoefu kuacha kazi na kukimbilia taasisi nyingine za Serikali au binafsi ambako wanapata maslahi mazuri. Kutokana na mawakili wengi wazoefu kuacha kazi, ofisi imeendelea kuwa na mawakili wapya ambao wanajifunza na wengi wao hawawezi kumudu changamoto za mahakamani.

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ni kuwa, hali hii inasababisha Serikali kuendelea kupoteza kesi hata zile ilizostahili kushinda.

g) **Kukosekana kwa mafunzo katika maeneo mapya ya sheria**

Mheshimiwa Spika, kwa miaka ya hivi karibuni maeneo mapya ya sheria yameibuka sambamba na maendeleo ya Sayansi na Technologia. Maeneo hayo ni kama vile wizi wa kutumia komputa (cybercrime), ugaidi, uharamia wa Baharini (piracy), utakatishaji wa fedha (money laundering), utaifishaji wa zana na mazalia ya jinai (recovery of proceeds and instrumentalities of crime) na mengineyo.

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ni kuwa, uendesaji wa kesi za namna hiyo ni lazima mwendesha mashtaka apewe mafunzo stahiki kuwezesha kupata matokeo chanya. Hii ni kwa sababu mbinu zinazotumika katika kutenda makosa hayo ni za hali ya juu na zinataka mtu mwenye uelewa ili kuthibitisha mashtaka. Hata makosa yaliyo zoeleka, sasa watuhumiwa kwa kushirikiana na wenzao kutoka nje ya nchi wamebuni na wanatumia mbinu za hali ya juu.

Mheshimiwa Spika, kwa ukweli huo, Kamati imejiridhisha pasipo shaka kuwa, Ofisi ya Mashtaka inashindwa kuwapatia mafunzo ya kutosha mawakili wake kutokana na ufinyu wa bajeti na kutokuwepo kwa kituo cha mafunzo kwa ajili ya waendesha mashtaka. Kwa kuwa wahalifu wanaendelea kubuni mbinu mpya za kutenda uhalifu na kwa kuwa kila wakati makosa mapya yanaibuka, maoni ya Kamati ni kuwa, ni vema watumishi wa Serikali wakajengewa uwezo kwa kupatiwa mafunzo stahili ya nadharia na vitendo. Mafunzo kwa watumishi yatawawezesha kuendesha kesi kwa umahiri na hatimaye kufanikisha kutiwa hatiani kwa wahalifu.

h) Kutokuwepo Kwa Bajeti Maalumu kwa ajili ya Programu ya Kutenganisha Kazi za Upelelezi na Mashtaka

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, programu ya kutenganisha

mashtaka na upelelezi inajumuisha uratibu wa taasisi kadhaa ikiwa ni pamoja na majukumu ya aina mbalimbali. Hii ni programu kubwa ambayo utekelezaji wake unayo malengo ya muda mfupi, muda wa kati na muda mrefu ambayo yote yanahitaji kuwa na fedha za ziada kutokana na upanuzi wa huduma za ofisi katika meneo mapya ya kiutendaji kila mwaka.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, Kamati imebaini kuwa, utekelezaji wa majukumu mbalimbali yaliyo chini ya programu hii umekuwa ukitegemea zaidi fedha kutokana na bajeti ya matumizi mengineyo (OC). Utegemezi wa chanzo hiki imekuwa na matatizo na kutokutoshereza hata kwa kulipia mahitaji yale ya msingi ya uendeshaji wa ofisi.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina kuhusu utekelezaji wa Sheria hiyo, Kamati ilitoa ushauri kwa Serikali kama ilivyoainishwa katika **SEHEMU YA TATU** ya taarifa hii.

2.2.2 Uchambuzi wa Miswada ya Sheria

Mheshimiwa Spika, katika kipindi kinachotolewa taarifa, Kamati ilichambua na kujadili Jumla ya Miswada Sita (6), ambayo ilichambuliwa na kujadiliwa na Kamati na hatimaye kupitishwa na Bunge.

Mheshimiwa Spika, kama ilivyoainishwa katika sehemu ya kwanza ya taaarifa hii, kwa ujumla, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa, Miswada hii

ilikusudia kufanya marekebisho katika **Sheria Hamsini na Nane (58)** kwa lengo la kuondoa dosari mbalimbali zilizojitokeza wakati wa utekelezaji, ili Sheria hizo ziendane na mabadiliko ya wakati na kutatua changamoto mbalimbali zilizobainika katika Sekta zinazo husika.

Mheshimiwa Spika, naomba kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa, Kamati ilitekeleza wajibu wake wa kikanuni kwa uaminifu, weledi na ufanisi mkubwa katika kulisaidia Bunge kutunga Sheria jumuishi kupitia Miswada iliyo husika. Aidha, Kamati iliwashirikisha Wadau kutoka taasisi na maeneo mbalimbali nchini wakati wa kutekeleza jukumu la Uchambuzi wa Sheria hizo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inakushukuru wewe binafsi na Uongozi wako kwa ujumla, kwa kuendelea kuthamini na kutambua nafasi ya Kamati hii katika jukumu la kushughulikia Miswada ya Marekebisho ya Sheria mbalimbali, kama moja ya Majukumu yake ya msingi. Kwasababu hiyo, Kamati inajivunia kuwa sehemu ya Mabadiliko makubwa ya Kisheria nchini yanayoendelea kutekelezwa na Serikali katika Sekta mbalimbali nchini, kupitia Bunge lako Tukufu, kwa maendeleo ya Taifa letu.

2.2.3 Utekelezaji wa Bajeti ya Serikali kwa Wizara ambazo Kamati inazisimamia kwa Kipindi cha Julai hadi Disemba, 2021

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kuchambua taarifa za utekelezaji wa Bajeti ya Serikali kwa Kipindi cha Nusu Mwaka, kuanzia Julai hadi Disemba, 2021 katika vikao vilivyofanyika Februari, 2022. Sehemu hii inaelezea kwa muhtasari wa hali ya utekelezaji wa

bajeti kwa Mafungu 14 ya Wizara na Taasisi zinazosimamiwa na Kamati kama ifuatavyo: -

a) Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) - FUNGU 26 na 31

Mheshimiwa Spika, Fungu 26 (Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais) liliidhinishiwa **shilingi bilioni 8.71** ikiwa ni fedha za matumizi ya kawaida ambapo hadi kufikia Disemba, 2021 Ofisi hiyo ilikuwa imepokea **shilingi bilioni 5.85** sawa na **asilimia 53.3** ya fedha iliyotengwa.

Mheshimiwa Spika, Fungu 31 (Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira) liliidhinishiwa **shilingi bilioni 7.14** kama fedha ya Matumizi ya Kawaida, na **shilingi bilioni 3.88** kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Hadi kufikia Disemba, 2021 Fungu hilo lilipokea **shilingi bilioni 3.45** sawa na asilimia 48.3 ya Fedha za Matumizi ya Kawaida, na shilingi **milioni 120.089** sawa na **asilimia tatu** tu ya fedha za Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kwamba, fedha zilizopokelelewa zilitekeleza majukumu mbalimbali ya Ofisi ya Makamu wa Rais ikiwemo uratibu wa Masuala ya Muungano Pamoja na Usimamizi wa Hifadhi ya Maizingira hapa nchini.

b) Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Bunge na Uratibu)

Mheshimiwa Spika, Ofisi hii inajumuisha mafungu manne (4) ambayo ni **Fungu 25** – Ofisi Binafsi ya Waziri Mkuu, **Fungu 27** – Msajili wa Vyama vya siasa, **Fungu 37** – Ofisi ya Waziri

Mkuu, pamoja na **Fungu 61** – Tume ya Taifa ya Uchaguzi. Katika Mwaka wa Fedha 2021/2022, Ofisi hii pamoja na taasisi zake iliidhinishiwa jumla ya **shilingi bilioni 57.81** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida ambapo hadi kufikia Disemba, 2021 **shilingi bilioni 37.40** zilikuwa zimepokelewa sawa na **asilimia 72.5** ya fedha iliyoidhinishwa.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa bajeti ya Maendeleo, Ofisi hii iliidhinishiwa jumla ya **shilingi bilioni 9.52**. Kati ya hizo, **shilingi bilioni 3.52** ni fedha za nje na **shilingi bilioni 6** ni fedha za ndani. Miradi iliyopangwa kutekelezwa ni pamoja na ifuatayo: -

- **Mradi wa Ujenzi wa Makazi ya Waziri Mkuu Mlimwa, Dodoma:** ambapo kazi iliyofanyika ni pamoja na ukamilishaji wa miundombinu ya uzio unaozunguka makazi hayo.
- **Mradi wa Ujenzi wa Kiwanda cha uchapaji Nyaraka za Serikali:** ambapo Kamati ilitaarifiwa kwamba, kazi iliyofanyika ni kukamilika kwa michoro ya kiwanda na kumpata Mshauri Mwelekezi. Aidha, Ofisi inatarajia kuanza ujenzi mwezi Februari, 2022.
- **Mradi wa Ujenzi wa Ofisi ya Msajili wa Vyama vya Siasa, Dodoma:** amabpoa Kamati ilitaarifiwa kwamba ujenzi unatarajiwa kuanza mwezi Februari, 2022 baada ya kukamilika kwa micho na kupata mkandarasi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kwamba, hadi kufikia Disemba, 2021 Ofisi hii ilikuwa imepokea **shilingi milioni 453.67** tu kati ya fedha yote ya maendeleo iliyoidhinishwa ikiwa ni sawa na **asilimia 4.76**. Kamati ilibaini pia, kati ya fedha hizo, hakuna fedha ya nje iliyopokelewa kufikia Disemba, 2021.

c) **Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira na Watu Wenye Ulemavu)**

Mheshimiwa Spika, Ofisi ina mafungu mawili ambayo ni **Fungu 65** – Kazi, Vijana, Ajira na Watu Wenye Ulemavu pamoja na **Fungu 15** - Tume ya Usuluhishi na Uamuzi (CMA). Hadi kufikia Disemba, 2021 Fungu 15 ilipokea **shilingi bilioni 1.93** kati ya **shilingi bilioni 3.87** ya Fedha Matumizi ya Kawaida ikiwa ni sawa na **asilimia 49.87** ya fedha iliyoidhinishwa. Fungu 65 liliidhinishwa **shilingi bilioni 13.67** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida ambapo hadi kufikia Disemba, 2021 **shilingi bilioni 7.12** ilipokelewa ikiwa ni sawa na **asilimia 52.08**. Kamati ilitaarifiwa kwamba Fedha iliyopokelewa na Ofisi hii na taasisi zake ilitumika kutekeleza majukumu mbalimbali za uratibu, huduma, usimamizi na tathmini ya masuala mbalimbali ya kiseru.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Bajeti ya Maendeleo, Fungu 65 liliidhinishwa jumla ya **shilingi bilioni 11.81 mabapo kati ya hizo shilingi bilioni 10 ni fedha za ili** wa miradi ifuatayo: -

- Programu ya kukuza kazi za staha
- Programu ya kukuza ujuzi nchini

➤ Programu ya maendeleo ya vijana

Hadi kufikia Disemba, 2021 Fungu 65 ililikuwa limepokea **shilingi bilioni 6.20** sawa na **asilimia 52.56** ya fedha iliyotengwa kutekeleza miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla wake, Kamati imeridhishwa inaipongeza Serikali kwa upatikanaji wa Fedha za Miradi ya Maendeleo hasa ukizingatia kuwa miradi hiyo inalenga nguvu kazi ya taifa yaani vijana.

d) **Wizara ya Katiba na Sheria**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kuchambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti kwa Kipindi cha Julai hadi Disemba, 2021, ya Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zilizo chini yake zilizoidhinishiwa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na taasisi zake, iliidhinishiwa na Bunge **Shilingi bilioni 178.77** ikiwa ni fedha za Matumizi ya Kawaida. Hadi kufikia Desemba, 2021 Wizara pamoja na Taasisi zake zilipokea kiasi cha **Shilingi bilioni 90.83** ikiwa ni sawa na **asilimia 51** ya bajeti iliyoidhinishwa kwa mwaka wa fedha 2021/2022. Kwa upande wa Miradi ya maendeleo, Bunge liliidhinishia Wizara pamoja na taasisi zake jumla ya **Shilingi bilioni 52.91** ambapo hadi kufikia Disemba, 2021 Wizara Pamoja na taasisi zake zilikuwa zimepokea kiasi cha **shilingi bilioni 16.18** sawa na takriban **asilimia 30.58** ya fedha iliyoidhinishwa.

Mheshimiwa Spika, kwa tathmini ya Kamati, utekelezaji wa bajeti za Wizara ni wa kuridhisha kwa kuwa sehemu kubwa fedha iliyokuwa imeidhinishwa ilipokelewa kwa kadri ilivyotarajiwa. Hata hivyo, Kamati imebaini kuwepo na mwenendo usioridhisha kwa upande wa fedha iliyotengwa kwa Miradi ya Maendeleo ambapo hadi kufikia nusu mwaka, mapokezi yalikuwa **chini ya asilimia hamsini**.

2.2.4 **Semina na Mafunzo**

Mheshimiwa Spika, katika Kipindi cha Januari, 2021 hadi Februari, 2022, Kamati ilipatiwa Semina na mafunzo kutoka Taasisi na Asasi mbalimbali za Kiraia kwa kushirikiana na Ofisi ya Bunge, kwa ajili ya kuijengea Kamati uelewa wa masuala mbalimbali ya kisheria hususan masuala ya msingi katika hatua za Uchambuzi wa Miswada. Taasisi ambazo zimetoa mafunzo kwa Kamati katika kipindi hiki ni kama ifuatavyo: -

- a) Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa chini ya Mradi wake wa Legislative Support Program (LSP II)
- b) TWaweza
- c) Kituo cha Sheria na Haki za Binadamu (LHRC)
- d) Chama cha Mawakili Tanganyika (TLS)

Aidha, kwa kibali chako, Ofisi ya Waziri Mkuu walitoa mafunzo ya Semina mbalimbali kuhusu masuala mbalimbali ya kiseria, kisheria, Muundo na Majukumu ya Ofisi hizo kwa kuzingatia majukumu mapya ya Uwekezaji yaliyoongezwa.

Vile vile, Wizara ya Katiba na Sheria kupitia taasisi zilizo chini yake ikiwemo Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto (IJA) na RITA walitoa mafunzo kuhusu masuala ya Kiseru, kisheria na Kitaasisi kwa lengo la kuiwezesha Kamati kuwa katika nafasi nzuri zaidi ya kushauri ipasavyo ili kuongeza ufanisi zaidi kwa taasisi hizo.

Mheshimiwa Spika, kutokana na mafunzo yaliyotolewa, Wajumbe na Sekretarieti yake wamejengewa uwezo na uelewa kuhusu masuala mbalimbali ya kiseru na kisheria na hivyo kuwa kwenye nafasi nzuri zaidi ya kuishauri Serikali ipasavyo.

2.2.5 Mazingira Wezeshi ya Vijana na Watu Wenye Ulemavu

Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha Januari, 2021 hadi Februari, 2022, chini ya uratibu wa Ofisi ya Waziri Mkuu, Kamati ilitembelea Miradi mbalimbali ya Vijana na Watu Wenye ulemavu katika Wilaya za Mkoa wa Singida kwa lengo la kujionea hali halisi ya utekelezaji wa Miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliridhishwa kwa jinsi ambavyo vijana pamoja na makundi yenye mahitaji maalum wananufaika na utekelezaji wa Miradi hiyo kupitia vikundi mbalimbali vya uzalishaji.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Utangulizi

Mheshimiwa Spika, katika sehemu hii Kamati imezingatia masuala mbalimbali ya kiuchambuzi ili kuweza kuishauri Serikali kwa ujumla wake, na kwa wizara mahsusi ili kuboresha utendaji wa wizara hizo na taasisi zilizo za chini yake. Maoni na mapendekezo haya yakikubaliwa na Bunge lako yatakuwa maazimio kamili ili Serikali iyafanyie kazi kwa mustakabali wa maendeleo ya wananchi wa Tanzania.

Ofisi ya Waziri Mkuu

3.2 Utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Maafa ya Mwaka 2014

KWA KUWA, imebainika kuwepo uelewa na ushirikishwaji mdogo wa wananchi katika Halmashauri zetu nchini, kuhusu mfumo wa usimamizi na udhibiti wa Maafa katika ngazi za Kata, tarafa na Wilaya, kwa mujibu wa Sheria;

NA KWA KUWA, ombwe la uelewa na ushirikishwaji wa wananchi katika kudhibiti maafa yanayotokea kwenye maeneo yao unaathiri utekelezaji wa Sheria ya Maafa kwa kiwango kilichokusudiwa;

HIVYO BASI; Kamati inashauri Serikali kutekeleza yafuatayo:-

- i) Ione umuhimu wa kuandaa mfumo wa utoaji elimu ya udhibiti wa Maafa kama sehemu ya masomo kuanzia Elimu ya Msingi kutokana na ongezeko kubwa la madhara ya mabadiliko ya tabia nchi;

- ii) Kuandaliwe mkakati endelevu wa udhibiti wa maafa na madhara yake katika visiwa vya Zanzibar kwa kuwa hili ni suala la Muungano na kwa hasa kwa kuzingatia Jiografia ya Kisiwa hicho;
- iii) Kamati za Usimamizi wa Maafa pamoja na Mamlaka za Halmashauri zetu zijengewe uwezo wa mara kwa mara kuhusu namna bora ya kudhibiti na kusimamia maafa kwenye maeneo yao kwa lengo la kupunguza sintofahamu pale panapotokea maafa kwenye maeneo yao;
- iv) Kuandaliwe mpango wa utoaji Elimu ya Mazingira na tabia nchi na kwa lengo la kuielimisha Jamii ili kila Mwananchi atambue wajibu wake katika udhibiti wa maafa kabla na baada ya kutokea;
- v) Ione umuhimu wa kuifanyia marekebisho Sheria hii ili Wabunge wawe sehemu ya Wajumbe wa Kamati za Maafa katika Ngazi ya Wilaya na Mikoa; na
- vi) Ione umuhimu wa kuwa na Mfuko Maalum wa Usimamizi, na udhibiti wa Maafa chini ya OWM, kwa lengo la kuwa na Bajeti ya Uratibu wa masuala ya maafa hasa yale ambayo yana athari Kitaifa.

3.3 Utekelezaji wa Sheria ya Afya na Usalama Mahali Pa Kazi ya Mwaka 2003 chini ya OSHA

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa, OSHA inakabiliwa na changamoto ya Watumishi, ambapo ina watumishi 70 tu badala ya watumishi 136 wanaohitajika kwa sasa, pamoja na kuwepo kwa uelewa mdogo wa Masuala ya Usalama na Afya miongoni mwa wadau;

NA KWA KUWA, uwepo wa changamoto hizo unaathiri utekelezaji wa Sheria ya OSHA na Kanuni zake kwa ufanisi zaidi;

HIVYO BASI, Kamati inashauri kuwa:-

- i) Ofisi ya Waziri Mkuu kwa ishirikiane na Ofisi ya Rais-UTUMISHI kwa lengo la kuhakikisha kuwa, tatizo la upungufu wa Watumishi linatatuliwa haraka ili kuongeza ufanisi wa Wakala huu kwa kupatiwa Vibali vya kuwaajiri idadi ya Watumishi wanaohitajika na wenye sifa stahiki;
- ii) OSHA iandae mpango Mkakati wa kushirikisha Sekta isiyo rasmi katika kutambua masuala ya Afya na Usalama mahali pa kazi, kwa kushirikiana na wadau wengine katika kuwajengea uwezo. Aidha, utekelezaji wa mpango mkakati huo ulenge kuleta tija endelevu itakayopelekea kuitambua Sekta hiyo chini ya Sheria ya OSHA, yenye kubeba kundi kubwa la Vijana na Wanawake wengi nchini ambao wanaweza kuwa na mchango mkubwa katika Maendeleo ya Uchumi wa nchi; na
- iii) OSHA iandae mpango endelevu na iutengee bajeti ya usimamizi, ambao utalenga kuwahamasisha wadau wake kuhusu kujikinga na kukabiliana na Magonjwa ya mlipuko kama UVIKO-19 kwa lengo la kuimarisha na kulinda afya za Wafanyakazi nchini;

3.4 Ufanisi wa Shughuli za Kiwanda cha Viatu na bidhaa za Ngozi kinachomilikiwa kwa ubia na Jeshi la Magereza na Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma (PSSSF)

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa, mradi huu unaweza kuwa kichocheo kikubwa cha ukuaji wa soko la bidhaa za ngozi zinazotokana na Mifugo yetu ya ndani na hivyo kuongeza kipato cha uhakika kwa Wafugaji wetu;

NA KWA KUWA, ili mradi huo ufikie ufanisi huo, kunahitajika uhakika wa bidhaa zenye kukidhi hadhi ya ubora kwa ajili ya kupenya ushindani wa soko kwa ndani na nje ya nchi;

HIVYO BASI, Kamati inashauri Ofisi ya Waziri Mkuu kuratibu utekelezaji wa yafuatayo:-

- i) Soko la wanunuzi wa bidhaa za Kiwanda lipanuliwe kwa ndani na nje ya chini, kwa kuwa na Mawakala (Agents) wa bidhaa kwenye kila Mkoa bila kusahau Zanzibar ambako imebainika ni wanunuzi wa bidhaa halisi za ngozi kwa kiwango kikubwa;
- ii) Ushirikiano uliopo wa Wadau wa Sekta ndani ya Serikali uimarishwe zaidi na uwe enedelevu baina ya Menejimenti ya Kiwanda, Ofisi ya Waziri Mkuu, Wizara pamoja na taasisi zingine za Serikali ili kurahisisha upatikanaji wa mali ghafi, kupunguza gharama za uwekezaji lakini pia urahisishwaji wa upatikanaji masoko miongoni mwa taasisi za Serikali;
- iii) Serikali ione umuhimu (bila kuathiri soko la ushindani) wa kuhakikisha ina kisaidia Kiwanda kuwa na mtandao wa Soko endelevu la kusambaza mahitaji ya bidhaa za ngozi kwenye taasisi za umma (Majeshini, Shule za Serikali na Vyuvo vya Serikali), ikiwemo kuwahamasisha Watumishi wa Serikali ambao ndiyo wawekezaji wa mradi huu, wawe wateja wa kudumu wa bidhaa za kiwanda chao;
- iv) Menejimenti ihakikishe, inaboresha muonekano wa bidhaa za Viatu na bidhaa zingine zinazotokana na kiwanda hicho, ikiwa ni pamoja na kutathmini bei ya soko ili kuwezesha bidhaa hizo kupenya ushindani wa Soko la bidhaa zingine kutoka ndani na nje ya nchi; na
- v) Ofisi ya Waziri Mkuu iandae utaratibu ambao utahakikisha kila Bunge la Bajeti la kila Mwaka, Menejimenti ya Kiwanda inakuwa na Banda la ndani katika viwanja vya Bunge kwa

ajili ya kutangaza bidhaa za kiwanda kwa Wabunge ambao watasaidia kutangaza bidhaa hizo kwa Wananchi kwenye maeneo yao. Aidha, hatua hiyo itatoa fursa kwa Wabunge, Wafanyakazi wa Bunge na Wananchi kununua bidhaa za ngozi zinazotengenezwa na Kiwanda hiki kwa bei nafuu. Pia, hatua hiyo iende sambamba na matumizi ya Maonyesho ya Sabasaba na Nane ya kila mwaka kutangaza bidhaa za kiwanda hiki ili wananchi wengi wapate nafasi ya kujua na kununua bidhaa hizo.

3.5 Mpango wa kupanua Programu ya Kukuza Ujuzi Nchini kwa lengo la kuwafikia Vijana wengi zaidi

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini uwepo wa uhitaji mkubwa wa mafunzo ya kukuza ujuzi kutoka kwa vijana ambao hawakupata fursa ya kuendelea na elimu ya juu, kutokana na hali duni za familia hususan familia za vijijini;

NA KWA KUWA, Vijana wengi kushindwa kumudu gharama za kuhudhuria mafunzo, kwasababu ya umbali kutoka wanakoishi vijijini kuja kwenye makao makuu ya Halmashauri kunapoktolewa mafunzo hayo;

NA KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa, Serikali imepanga kutumia shilingi Bilioni 550 kwa ajili ya utekelezaji wa program hii kwa kipindi cha miaka mitano (5), ambapo Shilingi Bilioni 102 zimepangwa kutumika kila mwaka wa Fedha, kwa kipindi cha mwaka 2021/22-2025/2026;

HIVYO BASI, Kamati inashauri Serikali kuzingatia yafuatayo:-

- i) Vijana wenye ulemavu wajumuishwe kwenye programu hii pamoja na kwenye mkakati wa ajira katika miradi mbalimbali nchini;
- ii) Serikali iandae mfumo rasmi na kuuwekea muongozo kuhusu namna bora ya kuwatambua na kuwaingiza wahitimu na Wanafunzi wa Vyuho vikuu katika programu hii, kwa lengo la kuondoa changamoto kwa vijana wengi kutofikiwa na Programu hii;
- iii) Serikali iandae mwongozo maalum wa kuwapata vijana wengi Vijijini ili wajengewe ujuzi kwa ajili ya usimamizi wa Miradi mbalimbali inayoanzishwa na Serikali Vijijini lakini inakosa usimamizi kwasababu vijiji hivyo havina vijana qwenye ujuzi wa usimamizi wa miradi hiyo;
- iv) Serikali ione umuhimu wa kuendelea kuongeza idadi ya Wasichana kwenye program hii kwa lengo la kuwajengea ujuzi wa kujikwamua kiuchumi;
- v) Serikali ihakikishe inajidhatiti zaidi kwa walau 50% ya mafunzo ya prohgramu hii yawe yanayohusu Kilimo, ili kuleta matokeo chanya kwa Vijana walio wengi wanaoishi vijijini;
- vi) Porgramu hii iambatane pia na mafunzo kwa vijana kuhusu menejimenti ya raslimali fedha kwa uchumi endelevu, pamoja na Elimu ya Uzalendo; na
- vii) Ofisi ya Waziri Mkuu kwa kushirikiana na Ofisi ya Katibu wa Bunge, iandae Ziara ya Kikazi ya Kamati kwa ajili ya kutembelea Zanzibar kwenye Vyuho vyenye mafunzo kama haya pamoja na kutembea Ofisi ya SMZ yenye jukumu linalofanana na hili ili Kamati ijifunze na kushauri ipasavyo.

3.6 **Utekelezaji wa Sheria ya Uratibu wa Ajira za Wageni, Sura ya 436**

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa, kuanzishwa kwa mfumo mpya wa kielektroniki wa kuratibu Ajira za Wageni kupitia Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 4 ya Mwaka 2021 kumekuwa na mafanikio mengi ya haraka ikiwemo kuongezeka muda wa kufanya kazi nchini kwa raia wa kigeni kutoka miaka 5 hadi 8 ili kuongeza fursa ya kupata ujuzi kwa wazawa, kuongezeka kwa idadi ya Wageni nchini na hivyo kukuza uchumi wan chi; uwiano wa Idadi ya ajira ya Mgeni Mmoja kwa Wazawa 10 utaongeza uwigo wa ajira kwa wazawa; na kuwepo kwa ongezeko la makusanyo ya maduhuli ya Serikali kama ilivyobainishwa kwenye taarifa hii;

NA KWA KUWA, matokeo ya utekelezaji wa Sheria hiyo na marekebisho yake utapanua huduma za utekelezaji wa Sheria hiyo kwa lengo la kuongeza mzunguko wa ajira za ndani na nje ya nchi

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali kutekeleza yafuatayo:-

- i) OWM iimarishe mfumo wa uratibu wa utaratibu wa Watanzania kupata ajira za kawaida nje ya nchi kwa mazingira salama kwa kulinganisha na Nchi jirani zinavyo ratibu ajira kama hizo kwa raia wao hapa nchini;
- ii) OWM kwa kushirikiana na mamlaka zingine ndani na nje ya nchi iongeze uhakiki na udhibiti wa vyeti na Maadili (integrity) ya Wageni wanaoomba na kupata vibali vya kazi au ukaazi hapa nchini;na
- iii) Serikali iongeze jitihada za kupambana na kudhibiti Vishoka wanaoingilia ufanisi wa utekelezaji wa Sheria hii,

kwa usalama wa nchi yetu pamoja na usalama wa Wageni wenye nia njema kwa nchi yetu.

3.7 **Mfuko wa Maendeleo ya Vijana**

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini uwepo wa Mfuko wa Maendeleo ya Vijana kuwa ni kichocheo muhimu cha **maendeleo** ya Vijana nchini kutokana na uratibu mzuri unaotekelezwa na Ofisi ya Waziri Mkuu;

NA KWA KUWA, kuwepo kwa mahitaji makubwa ya Vijana zaidi ya uwezo wa Mfuko kunaweza kusababisha fursa hiyo isiweifike Vijana wengi nchini,

HIVYO BASI, Kamati inaendelea kushauri Ofisi ya Waziri Mkuu kufanya yafuatayo:-

- i) Kuona umuhimu wa kuongea Bajeti ya Mfuko wa Maendeleo ya Vijana katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 ili Mfuko huo uweze kuwafikia Vijana wengi zaidi kutokana na Ofisi ya Waziri Mkuu kudhihirisha uwezo mkubwa katika uratibu wa mfuko huo;
- ii) Ongezeko hilo la Bajeti liiwezeshe Serikali kupanua uwigo wa wanufaika wa Mfuko wa Vijana kwa kuanza kutoa Mikopo kwa makundi mbalimbali ya Vijana yaliyosajiliwa na yenye mipango ya miradi yenye lengo la kuongeza ajira, CBOs na Makampuni yaliyosajiliwa kwa ajili ya uwekezaji wa miradi ya Kati na Mikubwa ya kutoa ajira nyingi kwa Vijana, na
- iii) Ofisi ya Waziri Mkuu ishirikiane kwa ukaribu zaidi na Ofisi ya Rais –TAMISEMI ambao ndiyo wenye dhamana na Halmashauri kwa lengo la kuhakikisha kila Halmashauri inawajibika kuratibu fedha zinazotolewa na Mfuko wa

Vijana pamoja na **asilimia 4%** za Fedha za Halmashauri, kwa kusimamia utekelezaji wa Miradhi hiyo na marejesho yake kwa wakati.

Wizara ya Katiba na Sheria

3.8 Utekelezaji wa Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo kwa ustawi wa Jamii

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa, ufanisi katika utekelezaji wa Sheria hii unategemea sana na ushirikiano wa kiutendaji kati ya RITA na NIDA;

NA KWA KUWA, ushirikiano wa taasisi hizo pamoja na nyingine za Serikali ni wa umuhimu kwa lengo la kuimarisha usimamizi na udhibiti wa utoaji wa Vyeti vya kuzaliwa na Vitambulisho vya Taifa kwa Watu ambao hawatakiwi kwa mujibu wa Sheria;

NA KWA KUWA, fursa za muingiliano wa Watanzania na Wananchi wa Mataifa mwingine unahitaji umakini katika kuhakisha haki ya utaifa inazingatiwa kwa mujibu wa Sheria za nchi zilizopo kwa sasa;

HIVYO BASI, Kamati inashauri Serikali kutekeleza yafuatayo:-

- i) Kuhakikisha kunakuwepo ushirikiano wa karibu baina ya mifumo RITA na NIDA ili kuondoa changamoto ya Mtu asiye kuwa Mtanzania kukutwa ana cheti cha kuzaliwa kwa hoja kwamba, aliomba cheti hicho kwasababu alikuwa na cheti cha NIDA;

- ii) Wizara ya Katiba na Sheria kwa kushirikiana na Mamlaka za Ajira Serikalini itatue changamoto ya ukaimishaji wa Watendaji wa RITA kwa muda mrefu kwa kuwa kunaathiri ufanisi wa Taasisi hiyo;
- iii) Kuanzishwe mfumo rasmi kisheria na kiusimamizi wa kusimamia taarifa za vizazi na vifo kwa Watanzania walioko nje ya nchi hususan wale ambao bado hawajakana utanzania wao;
- iv) RITA iongeze umakini katika utekelezaji wa majukumu yake ili kudhibiti mianya ambayo ikitumiwa vibaya inaweza kutahiri usalama wan chi kwa kiasi kikubwa; na
- v) Serikali ianze kujipanga kuanzisha mfumo wa Kibajeti wa gharama za uratibu wa Programu ya usajili wa Matukio ya Binadamu pasipokuendelea kutegemea wadau wa nje ambao wanaweza kutoweka muda wowote.

3.9 **Utekelezaji wa Sheria ya Msaada wa Kisheria ya Mwaka 2017; na Kanuni za Sheria ya Msaada wa Kisheria za Mwaka 2018**

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini uwepo wa idadi ndogo ya watoa huduma ya Msaada wa Kisheria nchini ikilinganishwa na idadi ya watanzania wanaohitaji msaada wa kisheria;

NA KWA KUWA, watoa huduma ya Msaada wa Kisheria waliopo, hususan wasaidizi wa kisheria, wamebainika kutokuwa na bajeti za kutosha kuendesha shughuli zao;

NA KWA KUWA, Huduma ya Msaada wa kisheria kutegemea sana bajeti za wahisani ambazo sio endelevu kutekeleza majukumu ya utoaji wa huduma ya msaada wa kisheria;

NA KWA KUWA, uwepo wa changamoto hizo unaathiri upatikanaji wa huduma ya Msaada wa kisheria kwa Wananchi wengi ambao hawatambui hatua za kisheria za kuchukua wanapokabiliana na changamoto ya kisheria kutokana na kutokuwa na elimu ya kutosha katika masuala ya kisheria;

HIVYO BASI, Kamati inashauri Wizara ya Katiba na Sheria kutekeleza yafuatayo: -

- i) Ione umuhimu wa kuondoa au kupunguza ada ya usajili wa watoa huduma ambao tayari wameshasajiliwa kama AZAKI za kiraia (NGOs) ili kuwapunguzia gharama za utoaji wa huduma hii kwa kuwa inatolewa bure kwa wananchi;
- ii) Ione umuhimu wa kuboresha au kuimarisha Wasajili wa Saidizi ngazi ya Halmashauri ili wawe na uelewa wa kisheria kwa ajili ya kuongeza ushurikiano zaidi baina ya Serikali na Watoa Huduma hiyo;
- iii) Ione umuhimu wa kuandaa mpango wa kibajeti wa kuanza kutumia bajeti ya Serikali na Wadau wengine kufadhili shughuli za Watoa huduma ya Msaada wa kisheria Kupitia Mfuko wa Msaada wa Kisheria, kwa lengo la kuhakikisha kuwa, Watoa huduma hao wanawafikia wananchi wengi zaidi hususan wananchi wa vijijini; na
- iv) Wizara kwa kushirikiana na wadau wake iendelee kutoa elimu kwa umma kwa jamii kuhusu haki za makundi hususan wanawake na watoto katika umiliki wa mali kwa njia mbalimbali ikiwemo kurithi, pamoja na haki za makundi hayo katika jamii kwa ujumla wake.

3.10 Mpango Mkakati wa Ofisi ya Taifa ya Mashtaka wa kuanzisha Ofisi zake kwa kila Wilaya kwa lengo la kurahisisha upatikanaji wa Haki Jinai kwa Wananchi

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa, jitihada za kutungwa kwa Sheria ya kusimamia mfumo wa uendeshaji wa mashtaka nchini haikwenda sambamba na upatikanaji wa rasilimali fedha kwa ajili ya utekelezaji wake;

NA KWA KUWA, Utekelezaji wa mpango hio ulitegemea sana fedha za matumizi ya kawaida (OC), ambazo hazikuweza kukidhi mahitaji kwani baadhi ya kazi za mpango wa kutenganisha shughuli za upelelezi na mashtaka zilikuwa na asili ya shughuli za maendeleo kama vile kazi za ujenzi wa ofisi, ununuzi wa vitendea kazi kama vile magari, Kompyuta, Samani za ofisi na usimikaji wa mfumo wa kieletroniki;

NA KWA KUWA, hali hiyo ya ufinyu wa bajeti imeshindwa kukidhi mahitaji. Kutokana na kasi ya uboreshwaji wa huduma za Mahakama nchini na hivyo kuathiri ufanisi wa utekelezaji wa mpango huo;

HIVYO BASI, ili kuimarisha na kurahisisha usimamizi wa mifumo ya utoaji haki jinai nchini kwa wakati, Kamati inashauri Serikali kutekeleza yafuatayo:-

- i) Kuongezwe Bajeti ya Ofisi ya Taifa ya Mashtaka, kwa matumizi ya Mengineyo (OC) na Maendeleo kulingana na maoteo ya Bajeti ya Ofisi ambayo itakadiriwa na kuthibitishwa kama bajeti halisi kwa ustawi wa Ofisi hii;
- ii) Kuwepo na Programu Maalumu ya Ujenzi wa Ofisi za Mashtaka za Mikoa na Wilaya kwa kushirikisha wadau mbalimbali wa maendeleo au kutumia rasilimali fedha

zinazokusanywa na ofisi kwa njia ya utaifishaji au ulipaji wa fidia;

- iii) Kuwepo na program maalumu ya kuongeza rasilimali watu, ambapo Wizara ya Katiba na Sheria iombe kibali cha ajira kwa ajili ya kuajiri watumishi wa kada mbalimbali zenye upungufu mkubwa angalau watumishi 200 kwa kila mwaka kwa kuanzia. Aidha, watumishi waliopo katika ngazi za wilaya wenye sifa za kuwa Mawakili wa Serikali wapewe kipaumbele na kuajiriwa na Ofisi hii ya Mashtaka ili wahudumu katika kuendesha mashtaka katika wilaya husika;
- iv) Motisha na mazingira ya kazi kwa watumishi viboreshwe ambapo, Kamati inapendekeza kuwa, Serikali iweke mkakati maalum wa kuboresha maslahi na mazingira ya kazi kwa watumishi wa ofisi ya mashtaka kwa lengo la kuongeza tija na ufanisi na kupunguza idadi ya Mawakili wanaoacha kazi kwa sababu ya maslahi duni;
- v) Kuwepo na programu maalumu ya mafunzo kwa watumishi wa ofisi ya mashtaka Kutoa mafunzo zaidi ndani na nje ya nchi katika maeneo mapya ili kuhakikisha watendaji wanakuwa na weledi wa kuendesha kesi na kuwezesha kuelekeza upelelezi kufanyika kwa kutumia mbinu mbali za kukabiliana na makosa katika maeneo mapya ya money laundering, ugaidi, uharamia, utaifishaji wa mali zinazohusiana na *uhalifu (Asset Forfeiture and Recovery)* na kesi za dawa za kulevya. Gharama zinazohitajika zitatimika kutoka kwenye bajeti ya Ofisi kama ikiongezewa ukomo kutoka maoteo halisi ya bajeti iliyoombwa;
- vi) Kuanzishwe kituo cha mafunzo na utafiti kwa ajili ya waendesha mashtaka (Prosecution Academy), ambapo, Kamati inapendekeza kuwa, Serikali ikubali na ichukue hatua ya kujenga chuo cha waendesha mashtaka (prosecution academy). Chuo hiki kitatumika kwa ajili ya

kuwafundisha mawakili na waendesha mashtaka na wadau wa Haki-Jinai walio kazini masuala muhimu yanayohusiana na jinai; na

- vii) Kuanzishwe kwa Mfuko wa Mashtaka (Prosecution Fund), kwa kuzingatia mapendekezo ya ni Kamati kuwa, kwa kuwa shughuli za uendesaji wa mashtaka ni za kioparesheni ambazo zinahitaji rasilimali fedha kwa wakati, ni vema kukawa na mfuko wa mashtaka (Prosecution Fund) ambao utatumika kwa ajili ya shughuli zote zinazohusiana na mashtaka. Maoni ya Kamati ninkuwa, chanzo kimojawapo cha mfuko huo ni fedha zinazopatikana kutokana na mazalia ya uhalifu pamoja wa wadau mbalimbali wa maendeleo. Na mfuko huu utatumika pia katika program Maalumu ya Kutenganisha Kazi za Upelelezi na Mashtaka.

3.11 **Ufanisi katika Mifumo ya Utoaji Haki nchini;**

KWA KUWA; ni jukumu la Serikali kuhakikisha kila mwananchi anapata haki sawa mbele ya vyombo stahiki vya Sheria na haki hiyo inatolewa kwa wakati;

NA KWA KUWA; usimamizi wa utoaji wa haki nchini unategemea sana ufanisi wa Taasisi husika zenye dhamana hiyo;

HIVYO BASI; Kamati inaendeleza kuzishauri Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Katiba na Sheria zinazohusika na usimamizi wa utoaji haki, kutekeleza masuala ya msingi yafuatayo:-

- i) Mahakama iendeleo kutekeleza kwa ufanisi utaratibu wake iliyojiwekea wa kuhakikisha kila Hakimu na Jaji anashughulikia na kukamilisha idadi ya Mashauri husika

kwa muda husika ili kuongeza imani ya Wananchi kwa chombo hiki cha utoaji wa haki nchini;

- ii) Serikali iendelee kuboresha Bajeti ya Fungu 55 la Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora, Fungu 16 la Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Fungu 19 la Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali na Fungu 35 la Ofisi ya Taifa ya Mashtaka ili taasisi hizo ziweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi zaidi; na
- iii) Serikali ione umuhimu wa kuboresha mazingira ya Rasilimali watu chini ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Idara na Vitengo vyote vya Sheria kwenye taasisi zote za Serikali pamoja na Ofisi ya Taifa ya Mashtaka, ili kuziwezesha taasisi hizo kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi zaidi, kutokana na mabadiliko makubwa ya mfumo wa Kisheria yaliyotekelezwa hivi karibuni kwa mujibu wa Sheria.

3.12 **Usimamizi wa Misingi ya usawa wa Kijinsia**

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, nchi yetu imejengwa katika misingi ya haki na usawa kwa **Watu** wote bila kujali jinsi;

NA KWA KUWA, ili tuendelee kudumisha misingi hiyo, ni wajibu wa Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na taasisi zake kuendeleza jitihada za kuhakikisha misingi ya usawa wa Kijinsia inazingatiwa katika Mifumo yote ya utoaji haki nchini, katika migawanyo ya raslimali zilizopo, Elimu na katika migawanyo ya nafasi za madaraka katika taasisi mbalimbali kwa mujibu wa Sheria;

NA KWA KUWA, uzingatiaji wa misingi hiyo ni muhimu kwa ajili ya kuhakikisha maendeleo endelvu yanawafikia Wananchi wote bila kujali tofauti za jinsia zao;

HIVYO BASI, Kamati inashauri yafuatayo:-

- i) Ofisi ya Mwansheria Mkuu wa Serikali kwa kushirikiana na Wizara zote nchini, ihakikishe kuwa, Sheria za nchi zizingatia usawa wa kijinsia katika mifumo yote ya utaoji haki, migawanyo ya raslimali pamoja na Migawanyo ya Madaraka katika vyombo mbalimbali vya utekelezaji nchini;
- ii) Kuhakikisha kuwa, Mtoto wa kike na wa kiume waanaendelea kutambuliwa, kuthaminiwa na kuheshimiwa kwa hadhi sawa katika ngazi zote za Kijamii kuanzia ngazi ya Familia; na
- iii) Elimu ya Usawa wa Kijinsia iendeleo kutolewa pasipo kubagua upande wowote wa kijinsia kwa lengo la kuhakikisha Jamii yetu inakuwa na uelewa sawa kwa maendeleo enedelevu ya Taifa letu.

3.13 **Ufanisi katika mwenendo wa Bajeti za Serikali**

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa, kumekuwepo ongezeko la upatikanaji wa Fedha za ndani ukilinganisha na upatikanaji usioridhisha wa Fedha za Nje, katika mwenendo wa Bajeti ya Serikali,

NA KWA KUWA; hatua hii ya kutumia fedha za ndani kuendeshea mipango ya nchi inapunguza utegemezi wa kiuchumi na ni ya uhakika zaidi,

HIVYO BASI, Kamati inashauri kuwa:-

- i) Serikali iendeleo kutumia vyanzo vya ndani katika kutekeleza Miradi mbalimbali nchini badala ya kutegemea misaada kutoka nje ya nchi ambayo haina uhakika;

- ii) Serikali kupitia vyombo husika, ibuni vyanzo vipya vya mapato vyenye uhakika na endelevu, na
- iii) Elimu ya kulipa Kodi iendeleo kutolewa kwa Wananchi ili kila Mtanzania aone umuhimu wa kulipa kodi kwa Maendeleo endelevu ya Taifa letu.

3.14 **Semina na mafunzo kwa Kamati**

Mheshimiwa Spika,

KWA KUWA, Programu ya utekelezaji wa Mradi wa LSP (II) chini ya UNDP, imekuwa msaada mkubwa sana katika kuwajengea uwezo Wajumbe wa Kamati hii kuhusu masuala mbalimbali katika uchambuzi wa Miswada ya Sheria,

NA KWA KUWA, Kamati hii ina jukumu la Kuchambua na kujadili Miswada mingi ya Sheria za Marekebisho ya Sheria mbalimbali ambazo zinagusa Sekta mbalimbali nchini,

NA KWA KUWA; bado mafunzo ni muhimu kwa Waheshimiwa Wabunge na Sekretarieti ili kupanua wigo wa uelewa katika mambo mbalimbali kwa ajili ya utekelezaji bora wa majukumu yao;

HIVYO BASI; Kamati inashauri Ofisi ya Bunge kuona umuhimu wa kuendelea kupanua utekelezaji wa Mradi wa LSP (II) katika Bunge la Kumi na Mbili kwa kuendelea kuwajengea Uwezo Wabunge Wapya na Sekretarieti kuhusu masuala ya uchambuzi wa Miswada ya Sheria, Sheria Ndogo, Mikataba na Itifaki za Kimataifa pamoja na Uchambuzi wa Bajeti za Serikali, kwa lengo la kuongeza weledi kwa Wajumbe na Sekretarieti yake.

Hii ni pamoja na kuhakikisha kuwa Mradi huu wa LSP uwe endelevu kwa ajili ya kuendelea kutoa mafunzo yenye tija

kwa kuongeza ufanisi zaidi kwa Wabunge na Sekretarieti yake katika kusimamia utendaji wa Serikali na Taasisi zake.

3.15 **Utekelezaji wa Mapendekezo ya Kamati**

Mheshimiwa Spika;

KWA KUWA, Bunge lina dhamana kubwa ya kuisimamia na kuishauri Serikali kwa mujibu wa Ibara ya 63 (2) ya Katiba ya Jamuhuri ya Muungano wa **Tanzania** ya Mwaka 1977;

NA KWA KUWA, katika kutimiza jukumu hili Bunge hutumia Kamati zake ambazo hutoa ushauri, Mapendekezo na maelekezo mbalimbali kwa Serikali kupitia Wizara na Taasisi zake;

HIVYO BASI; Kamati inaishauri Serikali kupitia Wizara na Taasisi zake kuendelea kupokea na kutekeleza ushauri na mapendekezo ya Kamati na kutoa Taarifa ya Utekelezaji wa ushauri na mapendekezo hayo kila inapotakiwa kufanya hivyo.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria napenda kukushukuru wewe binafsi, Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge kwa ushirikiano mlioutoa kwa Kamati katika kutekeleza majukumu yake kwa kipindi cha mwaka mmoja uliopita.

Mheshimiwa Spika, nawashukuru Mawaziri wote na Watendaji wote wa Wizara na Taasisi ambazo Kamati inazisimamia kwa ushirikiano wao katika kutekeleza majukumu ya Kamati kwa kipindi chote. Kwa kutambua mchango wao katika utekelezaji wa majukumu ya Kamati, naomba niwatambue Mawaziri na Naibu Mawaziri ambao wamepewa dhamana ya kuongoza wizara mbalimbali zinazosimamiwa na Kamati kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Dkt. Pindi Chana, Mb – WN OWM (Sera, Bunge na Uratibu)
2. Mhe. Prof. Joyce Ndalichako, Mb – WN OWM (KVAWU)
3. Mhe. Suleiman Jaffo, Mb – WN OMR (Muungano na Mazingira)
4. Mhe. George Simbachawene, Mb – WKS
5. Mhe. Ummy Nderiananga, Mb – NWN OWM (SBU)
6. Mhe. Patrobas Katambi, Mb – NWN OWM (KVAWU)
7. Mhe. Khamis Khamis, Mb – NWN OMR – (Muungano)
8. Mhe. Geoffrey Pinda, Mb – NW KS

Mheshimiwa Spika, vilevile nichukue fursa hii kuwashukuru Makatibu Wakuu, Naibu Makatibu Wakuu, Watendaji Wakuu wa Taasisi mbalimbali zilizo chini ya wizara hizi pamoja na watendaji wote kwa ushirikiano ambao wameipatia Kamati hii.

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru sana Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Mhe. Jaji Dkt. Eliezer M. Feleshi, (Mb), kwa ushirikiano wake mkubwa katika Kamati pale alipohitajika kufika mbele ya Kamati kwa ajili ya kuwasilisha hoja za Serikali kuhusu masuala mbalimbali ya Kisheria. Aidha, Kamati inawashukuru watendaji wote chini ya Ofisi ya Mwandishi Mkuu wa Sheria wa Serikali (CPD) ambao wametoa ushirikiano mkubwa kwa Kamati wakati wa uchambuzi wa Miswada mbalimbali. Vilevile, napenda kutoa shukrani za dhati kwa Maafisa Washauri wa Masuala ya Sheria Bungeni kwa namna bora walivyoshiriki katika shughuli za uchambuzi wa Miswada kwenye kamati ya Katiba na Sheria.

Mheshimiwa Spika, naomba pia nitumie nafasi hii kutambua mchango wa Wadau na Taasisi ambazo zimeshirikiana na Kamati wakati wa kutekeleza Majukumu katika kipindi cha Januari, 2021 hadi Februari, 2022. Kwa uchache naomba kuwataja Wadau wafuatao: -

1. Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP) chini ya Mradi wake wa Legislative Support Program (UNDP – LSP II)
2. Umoja wa Wabunge Wanawake Tanzania (TWPG)
3. Kituo cha Sheria na Haki za Binadamu (Legal and Human Rights Centre) - LHRC
4. Chama cha Wanasheria wa Tanganyika (Tanganyika Law society) -TLS
5. Tanzania Women Lawyers Association -TAWLA
6. Baraza la Kikristo Tanzania (CCT)
7. TWaweza
8. Tangible Initiative,
9. WILDAF; na
10. Tanzania Network of Legal Aid Providers - TANLAP

Mheshimiwa Spika, kwa heshima na kwa mara nyingine tena nichukue fursa hii kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kwa kufanya kazi nzuri na kwa umakini na uzalendo wa hali ya juu katika kutekeleza na kufanikisha majukumu ya Kamati ya kuisimamia na kuishauri Serikali. Naomba majina yao yaingizwe kwenye Kumbukumbu ya Taarifa Rasmi za Bunge (HANSARD) kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Dkt. Joseph Kizito Mhagama, Mb – Mwenyekiti
2. Mhe. Najma Murtaza Giga, Mb. – Makamu Mwenyekiti
3. Mhe. Abdullah Ali Mwinyi, Mb – Mjumbe
4. Mhe. Emmanuel Adamson Mwakasaka, Mb – Mjumbe
5. Mhe. Wanu Hafidh Ameir, Mb - Mjumbe
6. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Edward Olelekaita Kisau, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Zainabu Athumani Katimba, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Ng’wasi Damas Kamani, Mb - Mjumbe
10. Mhe. Lemburis Saputu Mollel Noah, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Asha Abdallah Juma, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Elibariki Immanuel Kingu, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Omar Ali Omar, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Suma Ikenda Fyandomo, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Salum Mohammed Shaafi, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Ahmed Juma Ngwali Dedi, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Agnesta Lambert Kaiza, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Yahaya Omary Massare, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Jacqueline Ngonyani Msongozi, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Hussein Nassor Amar, Mb - Mjumbe
21. Mhe. Khadija Shaaban Taya, Mb - Mjumbe
22. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb - Mjumbe

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa lakini si kwa umuhimu napenda kuwashukuru Watumishi wote wa Bunge chini ya uongozi thabiti wa Katibu wa Bunge Ndg. Neneelwa J. Mwiambi, ndc kwa uratibu mzuri wa Shughuli za Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii.

4.2 **Hoja**

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza kwa kina Shughuli zilizotekelezwa na Kamati, uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli hizo, maoni na mapendekezo ya Kamati, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kuikubali Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kuhusu shughuli ilizozitekeleza kwa kipindi cha kuanzia Januari, 2021 hadi Februari, 2022 pamoja na Maoni na Mapendekezo yaliyomo katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa Hoja.

Dkt. Joseph Kizito Mhagama (Mb)

MWENYEKITI

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria

14 Februari 2022